

A csődbűncselekmény új szabályozásának kritikai elemzése az elmélet és a gyakorlat tükrében

Jelige: Conkurs

Tartalomjegyzék

I. Bevezető gondolatok	4
II. A csődbűncselekmény új szabályozásának elemzése	5
II.1. A „vétkes gazdálkodás”	7
II.1.1. Az elkövetési módok, <i>modus operandi</i>	9
II.2. A „csalárd bukás” és a „fedezetelvonó csődbűntett” dogmatikai kérdései, a fizetésektelenség érvényesülése a bírói gyakorlatban	14
II.2.1. A csalárd bukás jogalkalmazási nehézségei	18
II.2.2. A fedezetelvonó csődbűntett	19
II.3. A közös találkozópontra	20
II.3.1. Az objektív büntetetheziségi feltétel problémaköre	22
II.3.2. <i>Delictum proprium</i>	24
II.3.3. A bűnösség kérdésköre	27
II.3.4. Minősített esetek	30
II.3.5. Rendbeliség, elhatárolási kérdések	31
II.4. A hitelezők jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekmény	33
III. A „Mi” számaink	35
IV. Záró gondolatok	40
V. Irodalomjegyzék	41
V.1. Forrásmunkák	41
V.2. Legfelsőbb bíróság eseti döntései	43
V.3. Interneten fellelhető források	43
V.4. Jogszabályjegyzék	43

Ábrák jegyzéke

1. ábra. A gazdálkodó szervezet „életútja”, jelentősége a gyakorlatban	17
2. ábra. A gazdasági bűncselekmények aránya az összes regisztrált bűncselekményhez képest 2000 és 2010 között	36
3. ábra. A regisztrált gazdasági bűncselekmények száma az ezredfordulót követően	37
4. ábra. A regisztrált csődbűncselekmények száma az ezredfordulót követően	38
5. ábra. A bűnelkövetők előélet szerinti megoszlása a csődbűncselekményre tekintettel	39

*„A gazdasági bűncselekmények
szabályozásánál azonban
mindvégig vezérlő elv volt, hogy a
büntetőjog eszközeivel csak a
legvégső esetben szabad a
gazdasági folyamatokba
beavatkozni.”*

(Varga Zoltán)

I. Bevezető gondolatok

A rendszerváltást követően a gazdaság szerepe kétségkívül felértékelődött. Nagyobb hangsúlyt kapott az egyének, valamint a hitelezők érdekeinek védelme. A piacgazdaság kiépítésében és gördülékeny működésében elengedhetetlen volt – és még most is az – az állami szabályozás a gazdasági szereplők védelme érdekében. Aki mást pénzügyi nehézségeiben kisegít, fontos, hogy bízzon abban, hogy az vissza fogja részére adni a juttatásokat. Ha egy üzleti szervezet, vállalkozás csődbe jut, s csőd- illetve felszámolási eljárás tárgya lesz, egyáltalán nem hordoz negatív értékrendet magában, hisz a csőd a normális üzleti élet “társa” függetlenül attól, hogy az adott ország miképp szabályozza azt. A csődbe jutott adósok egy része azonban nem tud megfelelni a piaci követelményeknek, s fennálló adósságát nem képes teljesíteni.¹ Kétségtelen, hogy a csődnek már önmagában negatív kicsengése van, - szinonimái részét képezi a bukás, kudarc, krach, összeomlás, fiaszó - azonban határozottan le kell szögezni, hogy a csőd nem azonos a csődbűncselekménnyel. A gazdasági jogszabályok megteremtése eleve feltételezi a csődhelyzetbe került gazdasági résztvevők tisztességes eljárását a csődhelyzet esetére is, azonban a büntetőjogi felelősségre vonás kilátásba helyezése, mint végső eszköz elkerülhetetlen lehet. A csődbűncselekmény esetében is alapelv, hogy a büntetőjogi beavatkozás még soha nem oldotta meg a gazdasági életben bekövetkezett problémákat, zavarokat, ezért a büntető felelősségre vonás csak a végső eszköz lehet és kizárólag azokban az esetekben alkalmazható, amikor a csőd azért válik bűncselekménnyé, mert az abban érintett adós bűnös magatartásával igyekszik megakadályozni a hitelezői igények érvényesítését és kielégítését.² A csődbűncselekmény aktualitásához kétség nem férhet, a nyomozóhatósági, ügyészségi és bírósági statisztika adatai is ezt támasztják alá. Igaz, hogy a csődbűncselekmény a gazdasági bűncselekményeknek csupán egy szelete, azonban azok a bűncselekmények közé sorolható, amelyeknél magas a fajlagos kár, azaz csak kevés százalékban térül meg az általuk okozott jelentős kár.

Büntetőjogászok egyetértenek abban, hogy a csődbűncselekmény egy összetett témának számít, nem elég csak büntetőjogi szemszögből vizsgálni, szükséges azt közgazdaságtani megvilágítás alá helyezni. Nem szabad megfeledkezni arról a tényről sem, hogy maga a tényállás is kerettényállás, hisz a háttérnormája a csődeljárásról, felszámolási eljárásról és a végelszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (2006. július 1. napjától

¹ Gula József: Csődbűncselekmények a magyar büntetőjogban és néhány európai állam jogában (PhD értekezés) Miskolc, 2008, 8. oldal

² Varga Zoltán: A csődbűntett. - In: Magyar jog, ISSN 0025-0147, 2000. (47. évf.), 7. sz., 385-399. p.

a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló³, továbbiakban: Cstv.) amely a polgári eljárásjog felé tereli a témát. A Büntető Törvénykönyv⁴ (továbbiakban: Btk.) és a Cstv. közti összhang, valamint ellentmondás *Demokles-kardjaként* lóg a fejünk felett, hisz a Cstv. elsődleges célja a csődvédelem ernyőjének kiterjesztése, végső soron egy védett állapot megteremtése az adósokra nézve, melynek célja a reorganizáció, valamint ennek hiányában a mihamarabbi felszámolás, kilépés a gazdasági életből. Viszont az ernyőn túl ott van a Btk. csődbűncselekményre vonatkozó rendelkezése, amely épp az adósokkal ellentétben a hitelezőket részesíti védelemben arra az esetre, ha az adós visszaél a védett helyzetével. Amennyiben nem a megfelelő norma kerül alkalmazásra – amelyre majd a későbbiekben látni fogjuk ma a törvények fogytékossága ad jogalapot – a gazdaságban hatalmas károkat tud okozni, hisz minden egyes rossz döntés a piacgazdaság törvényeit visszaszorítva hatványozottan csapódhat le.

Jelen dolgozat célja a csődbűncselekmény kritikai elemzése, melynél fogva a bűncselekmény meglévő és lehetséges gyakorlati problémáira hívja fel a figyelmet. Szükségesen tartom kiemelni, hogy egy bűncselekmény teljes, átfogó elemzése megkívánja annak teljes történeti áttekintését, valamint a törvényszöveg feltüntetését. Azonban - jelen esetben - a terjedelmi korlátozás csak a bűncselekménnyel kapcsolatos releváns dogmatikai és gyakorlati gondolatok kifejtésére készlet.

II. A csődbűncselekmény új szabályozásának elemzése

„A legsúlyosabb hiba, ha a tények megismerése előtt kezdünk el elméleteket gyártani. Biztos, hogy a tényeket kezdjük majd el hozzáigazítani az elmélethez, pedig éppen fordítva kellene eljárni.” (Arthur Conan Doyle)

A bűncselekmény tárgya a hitelezők érdeke a csőd-, illetve felszámolási-, valamint kényszer-végelszámolási eljárás eredményes lefolytatása révén. Az (1)-(2) bekezdés közvetlen „vagyonvédelmi” funkciója mellett az (4) bekezdésben írt magatartás a felszámolás hitelezők törvényes érdekeinek megfelelő lefolytatását is biztosítja. A hatékony védelem annál is inkább szükséges, mivel a klasszikus értelemben vett csőd nemcsak végső stációja egy vállalkozásnak, hanem kifinomult eszköz is a kisebb-nagyobb vállalatbirodalmakat építő menedzserek hozzáértő kezében.⁵ A hitelezőket a törvény azért részesíti védelemben, hogy a funkciójukat a

³ A címet megállapította: 2006. évi V. törvény

⁴ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

⁵ Ferenczy Endre: A csődről vallott nézeteink változásáról. Vezetéstudomány 1992/7. 37. old. in: Dr. Gula József

piacgazdaságban betölthessék, hiszen a zavartalan tőkeáramlás a piacgazdaság működésének *sine qua nonja*.⁶ A hitelezők alapvető érdeke, hogy a velük szerződő felek is maradéktalanul betartsák a szerződéseket, és a kölcsönös bizalom mellett megfelelő vagyon is biztosítsa az adós kötelezettségeinek teljesítését.⁷

Az elkövetési tárgy a *gazdálkodó szervezet vagyona*. Lényeges hangsúlyozni, hogy szemben a vagyon elleni bűncselekményeknél szereplő „idegen vagyonnal” itt a vagyonnal rendelkezni jogosult személy saját vagyonáról van szó.⁸ Az új Btk. mellőzi a „tartozás fedezetéül” szolgáló kifejezést, mivel a gazdálkodó szervezet vagyona, erre irányuló külön jognyilatkozat nélkül is a tartozás fedezetét szolgálja. A csődtörvény 3. § (1) bekezdésének e.) pontja alapján vagyon mindaz, amit a számviteli törvény befektetett eszköznek vagy forgóeszköznek minősít. Előbbiek például a vállalkozás tevékenységet tartósan szolgáló immateriális javak, tárgyi eszközök és befektetett pénzügyi eszközök, az utóbbiak körébe például a készletek, követelések, pénzeszközök tartoznak.⁹ Befektetett eszközként olyan eszközt szabad kimutatni, amelynek az a rendeltetése, hogy a tevékenységet, a működést tartósan, legalább egy éven túl szolgálja.¹⁰ A forgóeszközök csoportjába a mérlegben a készleteket, a vállalkozó tevékenységét nem tartósan szolgáló követeléseket, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokat, tulajdoni részesedést jelentő befektetéseket, pénzeszközöket kell besorolni.¹¹ A gazdálkodó szervezet vagyonaként kell figyelembe venni a leányvállalata vagyonát, tröszt esetében a trösztli vállalatok vagyonát, ha a tröszt létesítő határozatát az állami vállalatokról szóló 1977. évi VI. törvény 49. §-a alapján adták ki.¹² A vagyonba tartozhatnak ingó és ingatlan dolgok, továbbá jogok (követelések) és kötelezettségek (tartozások).¹³ A Cstv. meghatározza egyébként azt a vagyoni kört is, amely nem tartozik az adós vagyonához.¹⁴ A vagyonnak végrehajtás alá vonhatóan kell lennie. Végrehajtás alá nem vonható vagyon hitelezői igény kielégítésére igénybe nem vehető, így ennek elrejtése stb. a csődbűncselekményt nem valósítja meg.¹⁵

A csőd- vagy felszámolási eljárással, valamint a végelszámolással összefüggésben vagyonnak tekintendő az eljárások kezdetén meglévő, és az ezután az eljárások tartalma alatt szerzett

i.m.: 93. oldal

⁶ Belovics – Molnár – Sinku: Büntetőjog. Különös rész. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2007, 441. o.

⁷ A büntető törvénykönyv magyarázata. 2. Kötet. Szerk.: Jakucs Tamás. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó kft. Budapest, 2004. 1043. oldal in: Dr. Gula József i.m.: 93. oldal

⁸ Tóth Mihály: Gazdasági bűncselekmények az alakuló joggyakorlatban, ELTE Jogi Továbbképző Intézet, 1996, 80. oldal

⁹ Erdősy – Földvári – Tóth: i.m.: 425. oldal

¹⁰ 2000. évi C. tv. 24. § (1) bekezdés

¹¹ 2000. évi C. tv. 28. § (1) bekezdés

¹² Gula József i.m.: 95. oldal

¹³ Belovics – Molnár – Sinku: i.m.: 464. oldal

¹⁴ Lásd: Cstv. 4. § (3) bekezdés

¹⁵ Szollár Pál: Csődbüntetés, Magyar jog, ISSN 0025-0147, 1994. 41. évf. 8.sz 466-473. oldal

vagyon. Gazdálkodó szervek esetében vagyonnak a szervezet tulajdonában (kezelésében) lévő vagyon tekinthető.¹⁶ A csődeljárásban a kezdő időpont az a nap, amelyen az eljárás lefolytatására irányuló kérelem a bírósághoz megérkezik, noha a 2006. július 1-je után érkezett ügyekben a kezdő időpont a felszámolást elrendelő végzés közzétételének időpontja, így a jogalkotó gyakorlatilag visszatért a Cstv. eredeti rendelkezéseihez. A végelszámolási eljárás kezdő időpontja a jogutód nélküli megszűnésről rendelkező határozatban megjelölt időpont, ami nem lehet korábbi, mint a határozat kelte.

Ha az adott vagyontárgy a kezdő időpont előtt megkötött szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat alapján kikerül az adós vagyonából, a hitelezők kielégítésénél már nem jön számításba. Ha például opciós jogával él a jogosult a kezdő időpont előtt, a vagyontárgy már nem az adós tulajdona.¹⁷ Ki kell hangsúlyozni, hogy e bűncselekmény tekintetében nincs elkövetési értékhatár, tehát akár 1 Ft hitelezői igény jogellenes vagyonmentése esetében a bűncselekmény fennáll. Véleményem szerint szükséges lenne költségtakarékossági, perökonómiai szempontokból a Btk.-ban értékhatár megjelölése (legalább 100.000 Ft), hiszen a korábban említett gyakorlati probléma esetén is büntetőeljárás megindításra kerül sor. Egy átlagosnak mondható ügy kinyomozása hazai gyakorlatunkban fél évtől egy évig terjed. Ezen értékhatár alatti büntetőeljárások megindítása álláspontom szerint – tekintettel a csekély kárra – nem indokoltak.

II.1. A „vétkes gazdálkodás”

A vétkes gazdálkodás önálló törvényi tényállásként a 2007-es módosítást követően került szabályozásra a csődbűncselekmény egyik alapeseteként. A miniszteri indoklás szerint a törvényhozó már a csődhelyzet alapját képező fizetési képtelenség bekövetkezését megelőzően büntetni kívánja a hitelezők kielégítésére szolgáló vagyon jogellenes elvonását. *Gál István László* úgy véli, hogy ez a helyzet a reális krízist megelőző ún. potenciális krízisként jellemezhető, amely lehet *imaginábilis* (elképzelhető) vagy *fenyegető* krízis. A kifejtett krízis stádiumában az eladósodottság, a fizetési képtelenség már egyértelműen azonosítható.¹⁸ A gazdálkodó szervezet működése a fizetési képtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően is jogszerű, ám a Gt¹⁹. 30.§ (3) bekezdése szerint ebben a helyzetben a vezető tisztségviselők ügyvezetési feladataikat a társaság hitelezői érdekeinek elsődlegessége alapján kötelesek ellátni. Tehát e követelmény felróható megszegése esetére - ha a gazdasági társaság fizetési képtelenné vált -,

¹⁶ Erdősy – Földvári – Tóth: i.m.: 425. oldal

¹⁷ Juhász László: A magyar fizetési képtelenségi jog kézikönyve. Novotni Alapítvány. Miskolc, 2006, 51. oldal in: Dr. Gula József i.m.: 94. oldal

¹⁸ Gál István László: Gazdasági büntetőjog közgazdászoknak. Akadémiai Kiadó. Budapest, 2007. 101. oldal

¹⁹ 2006. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról

külön törvény előírhatja a vezető tisztségviselők hitelezőkkel szembeni helytállási kötelezettségét.²⁰

A rendelkezés célja, hogy a társaság ügyvezetését csődközeli állapotban visszatartsa a hitelezői érdekeket sértő indokolatlan mértékű kockázatvállalástól.²¹ A fizetéseképtelen gazdálkodó szervezetek gazdaságból való szabályozott kivezetése érdekében az államnak biztosítania kell a megfelelő jogszabályi keretet ahhoz, hogy a hitelezők a lehető legkisebb veszteséggel le tudják zárni a megszűnő gazdálkodó szervezettel fennálló kapcsolataikat. A jogalkotó e törvényi tényállással tehát arra szeretné sarkallni és egyben nevelni a gazdálkodó szervezetek menedzsmentjét, hogy a szabályozott módot válasszák a gazdaságból történő kivonulásukhoz.²²

A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezése az az időpont, amelytől kezdve a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták, vagy ésszerűen előre láthatták, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességgel kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket.²³ Ám van olyan nézet, mely szerint a fizetéseképtelenséggel fenyegető állapot a kis- és középvállalkozások esetén szinte állandósultnak tekinthető.²⁴ A Gt. a gazdasági társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet bekövetkeztének esetére megteremtette a vezető tisztségviselők felelősségét a hitelezőkkel szemben, feltéve, hogy bekövetkezik a gazdasági társaság fizetéseképtelensége. Csakhogy a Cstv. novellája a társasági jogi rendelkezésekkel összhangban megteremtette a gazdálkodó szervezet vezetőinek a hitelezőkkel szembeni közvetlen, magánvagyonukra is kiterjedő polgári jogi felelősségét arra az esetre, ha a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően ügyvezetési feladataikat nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége, illetve a környezeti terhek rendezésének kötelezettsége alapján látták el, és ezáltal a társasági vagyon csökkent. Ez az ún. „*wrongful trading*”, amely korábban a hazai büntetőjogi terminológiában eddig ismeretlen volt).²⁵

Egyetértve Gula Józseffel, a „*wrongful trading*” jogintézményének jogrendszerünkbe történő teljes körű integrálására irányuló igyekezet – mely a társasági jog és a csődjog vonatkozásában kétségtelenül helytálló – egy szükségtelen új büntetőjogi normát eredményezett, mivel a csődeljárásnak ugyan nem feltétele a fizetéseképtelenség, de ha pusztán

²⁰ Gula József i.m.: 136. oldal

²¹ Molnár Gábor: Gazdasági bűncselekmények, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009, 145. oldal

²² Gula József i.m.: 136. oldal

²³ Cstv. 33/A. § (1) bekezdés

²⁴ Bebes Zoltán: Csődbüntett – csődbűncselekmény. www.jogiforum.hu

²⁵ Gula József i.m.: 137. oldal

ebben látnánk a különbséget, az csak azzal járna véleménye szerint, hogy az adósok csődkerési hajlandósága tovább csökkenne. Érvei között szerepel még az is, hogy mindkét bűncselekmény ((1) és (2) bekezdés) eredménye a hitelezői kielégítés legalább részleges meghiúsítása, továbbá a polgári jogi felelősség is csak akkor áll be, ha a fizetéseképtelenség bekövetkezik.²⁶ Úgy vélem, a vétkes gazdálkodás törvényi szabályozása valóban elhamarkodott volt, szükségtelen és célszerűtlen egy olyan állapotra a büntetőjogi fenyegetettség kiterjesztése, amelyben a fizetéseképtelenség bekövetkezésének esélye képlékeny, annak bekövetkezése még távoli. A statisztikák alapján megállapítható, hogy e fordulatnak nincs gyakorlata, az adós könnyű védekezési helyzete hamar elszorvasztja a büntetőeljárást. Itt érdemes megemlíteni pár védekezési mechanizmust, mint például egyes üzletpolitikai fogásokat pl.: marketing, reklám tevékenység²⁷; az adós pozitív hozzáállása, bizalma a gazdálkodó szervezet kelendősege iránt, körbetartozások stb.

A Cstv. 33/A. § (1) bekezdése alapján a gazdálkodó szervezet vezetőjének minősül az a személy is, aki a gazdálkodó szervezet döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt.²⁸ Így azt a személyt is vezető tisztségviselőnek minősíti, aki jogi értelemben nem volt vezető tisztségviselő ugyan, de ténylegesen meghatározta a gazdasági társaság vezetését. Ezáltal megteremti a jogalkotó az „árnyéklevezető” felelősséget.²⁹

II.1.1. Az elkövetési módok, modus operandi

„A mit a törvény világosan nem tilt, az büntetés tárgya nem lehet, s azt a bíró vétekké nem kanonizálhatja.”
(Deák Ferenc)

- a.) A vagyon vagy annak egy részének elrejtése, eltitkolása, megrongálása, megsemmisítése és használhatatlanná tétele.

A vagyon *elrejtéséről, eltitkolásáról* általában akkor beszélünk, ha a vagyon megvan, de a hitelezők számára hozzáférhetetlen, ha tehát például az adós a vagyont vagy annak valamely elemét nem tünteti fel a nyilvántartásban, de akkor is, ha az érintett vagyontárgyakat az elkövető fizikai értelemben rejt el, mondjuk átcímkezi vagy átcsomagolja.³⁰ Megvalósulhat mindkét magatartás oly módon is, hogy a vagyontárgy birtoklásában, illetve tulajdonlásában változás nem áll be. Az sem kizárt, hogy valamely másik – akár korábban már létező, akár újonnan megalakuló – vállalkozás tulajdonában megy át, feltéve, hogy a vagyontárgy útja, az adós jogosítványainak

²⁶ Gula József i.m.: 138. oldal

²⁷ Jelen esetben olyan üzletpolitikai fogások indokolhatják az ügyletek ésszerűségét, amelyek költségráfordítás mellett nem járnak azonnali haszonnal, jövedelemmel, később megtérülő befektetések.

²⁸ Cstv. 33/A. § (1) bekezdés

²⁹ Gula József i.m.: 139. oldal

³⁰ Erdősy – Földvári – Tóth: i.m.: 425, Dr. Gula József i.m.: 98. oldal

esetleges változása a nyilvántartásokból nem követhető.³¹ A tartozás fedezetéül szolgáló vagyon elrejtése az adminisztratív csődbüntett után a második leggyakoribb elkövetési magatartás, ezért is indokolt a részletes kifejtése. A vagyon elrejtésének tipikus módja, amikor az adós új vállalkozást, vagy vállalkozásokat hoz létre, amelyekbe a tartozás fedezetéül szolgáló vagyont átruházza. Az esetek többségében a vagyon útja és a vállalkozások további sorsa egy idő után már nem is követhető nyomon és előbb-utóbb a vagyon a vállalkozással együtt eltűnik. A vagyon *eltitkolása* mindössze annyiban különbözik az elrejtéstől, hogy a hitelező ez esetben nem is szerez tudomást a vagyon létezéséről, ezért azt gyakorlatilag már elrejtteni sem kell, mindössze nem kell mások tudomására hozni. Ilyenkor a vagyon nem is kerül be a nyilvántartásba.³² Az eltitkolás szóba jöhet ingatlannál is, például a telekkönyvön kívüli tulajdonú ingatlan kihagyása a vagyontömegeből.³³ Vitatható az irodalomban az a nézet, mely szerint az elrejtés fogalmilag csak ingóságokra vonatkozhat, s ingatlanra legfeljebb a színlelt üzletkötés valósítható meg.³⁴

A fedezet elvonását eredményező csődbüntettet valósítja meg a kft. ügyvezető igazgatója, aki az általa vezetett gazdasági társaság felszámolásának elrendelését követően a kft. számára újabb számlát nyit, és a pénzügyi megtevesztésével egy másik cég nevében inkasszót nyújt be, majd a pénzt felveszi.³⁵ Szintén csődbüntettet követ el a betéti társaság üzletvezetésre és képviselőre jogosult tagja, aki a betéti társaság fizetéseképtelenségének megállapítása, és a felszámolás elrendelése után a társaság tulajdonában álló tehergépkocsit eladja, de a vételárat nem bocsátja a felszámoló rendelkezésére, és ezáltal a hitelezői igények kielégítését részben megghiúsítja.³⁶ A gyakorlat hajlik arra, hogy részbeni megghiúsulást állapítson meg, ha a hitelezői kör egy részének kielégítése mellett, az adós magatartásának eredményeképpen más hitelezők kielégítésének esélyei tartósan, vagy véglegesen csökkentek.³⁷ Az egyik felszámolás alatt álló kft. ügyvezetője azt állította, hogy adminisztratív kötelezettségeinek azért nem tud eleget tenni, mert társaságának könyvelési anyaga elégett. A pótolni próbált iratokat védekezése szerint ellopták. Így egyszerűsített felszámolásra került sor, ám a büntetőeljárás során kiderült, hogy a terhelt állításai valótlanok voltak, célja éppen a gyors felszámolás kieszközlése volt, hogy

³¹ Belovics – Molnár – Sinku: i.m.: 465. oldal

³² Varga Zoltán: A csődbüntett. - In: Magyar jog, ISSN 0025-0147, 2000. (47. évf.), 7. sz., 385-399. p.

³³ Szollár Pál: Csődbüntett. Magyar jog, ISSN 0025-0147, 1994. (41. évf.) 8.sz., 466-473.p.

³⁴ Molnár Gábor i.m. 148. oldal

³⁵ BH 2000. 340.

³⁶ BH 1998. 322.

³⁷ Tóth Mihály: Gazdasági bűncselekmények az alakuló joggyakorlatban, ELTE Jogi Továbbképző Intézet, 1996, 85. oldal

vagyont egy újabb társaságba mentse.³⁸ Ezentúl ez a törvényhely kerül alkalmazásra abban az esetben is, ha a gazdálkodó társaság vezetője leselejtezi bizonyos vagyontárgyakat csökkentve ezáltal a tartozás fedezetéül szolgáló vagyont; – gondolva itt gépjárművekre, különféle számítástechnikai eszközökre, de akár ingatlanokra is – viszont azokat ezt követően is változás nélkül tovább használja, szedi hasznait stb. A statisztikák alapján az elrejtés és az eltitkolás az, ami a legtöbbször előfordul.

A *megrongálás* lényege az állagsérelemben ragadható meg, rendszerint korlátozza a vagyontárgy használhatóságát, csökkenti értékét. Az állag olyan megkárosítást jelent, amelynek következtében a dolog korlátozottan alkalmas eredeti funkciójára, ezért a rendeltetésszerű használatra gyakorlatilag alkalmatlan. A *megsemmisítés* a vagyontárgy állagának megszüntetése, végleges kizárása a természetes rendeltetésszerű használatnak. Az állag megszüntetését követően az eredeti állapotba a vagyontárgy már nem állítható vissza. A *használatlanná tétel* esetén az elkövető magatartása a rendeltetésszerű használatot időlegesen vagy véglegesen kizárja, de az állag károsítása nélkül.³⁹ Az elkövetési magatartás megítélése szempontjából közömbös, hogy adott esetben a vagyon ismét eredeti állapotában helyreállítható és rendeltetésszerű használatra is alkalmassá válik.⁴⁰ A megrongálás, megsemmisítés és a használhatatlanná tétel a gyakorlatban csupán kevés százalékban fordul elő, amelyet talán azok életidegenségével lehet megmagyarázni.

b.) Színlelt ügylet kötése, kétes követelés elismerése.

A Ptk. 207. § (6) bekezdés rendelkezése szerint a *színlelt szerződés* semmis, ha pedig az más szerződést leplez, a szerződést a leplezett szerződés alapján kell megítélni. A színlelés célja rendszerint a jogszabály vagy harmadik személy jogának, érdekének kijátszása, jellemzően a vagyon tulajdonjogának hitelező előli leplezése. Színlelt ügylet esetében az ügylet mögött vagy egyáltalán nincs szerződési akarat, vagy a felek tényleges akarta eltér a szerződésben rögzítettektől. A bűncselekmény elkövetése során az ilyen ügyletek rendszerint azt célozzák, hogy a hitelező előtt leplezzék a kielégítés alapjául szolgáló vagyon tényleges tulajdonját.⁴¹ A színlelt ügylet a polgári jog szabályait alapjául véve semmis, a semmis szerződés érvénytelenségére bárki határidő nélkül hivatkozhat, külön eljárásra nincs szükség. A szerződés semmisségéről a büntetőeljárás keretében kell állást foglalni, ez okból tehát az eljárás

³⁸ BRFK Gv. 136-4-1504/1995. in: Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó kft. Budapest, 2002 173. oldal

³⁹ Gula József i.m.: 99. oldal

⁴⁰ Varga Zoltán: A csődbüntetés. - In: Magyar jog, ISSN 0025-0147, 2000. (47. évf.), 7. sz., 385-399. p.

⁴¹ Erdősy – Földvári – Tóth: i.m.: 425. oldal

felfüggesztésének helye nincs, tehát a büntetőügyekben eljáró hatóságok önállóan bírálják el. Ezzel szemben a fiktív ügyletet nem soroljuk a színelt ügyletek közé, mivel azt elrejtésként vagy eltitkolásként értelmezzük.⁴² *Udvaros Judit* álláspontja az, hogy a magatartás büntetendő, ha az elkövető azt színleli, hogy másnak vele szemben jogai vannak, mert így egyértelmű, hogy a törvényhozó célja a passzívák mesterséges gyarapításának büntetni rendelése.⁴³

Kétes az a *követelés*, melynek ténybeli vagy jogi indokoltságát vitatják, vagy e nélkül is, ha behajthatóságát illetően ésszerű kételyek támaszthatók. Ilyen lehet például a fennálló, ám bírósági úton nem érvényesíthető, elévült követelés.⁴⁴ A kétes követelés lehet érvényes jogcímen alapuló, s adott esetben állami kényszerrel is végrehajtható, ha a ténybeli, illetve jogi alapok tisztázatlansága, avagy megfelelő fedezet hiányában teljesítése kétséges. A kétes követelés elismerésének legjellemzőbb példája az, amikor a vagyonkezelő behajthatatlannak látszó követelést érvényesítő hitelezőt a kielégítendő sorában feltüntet vagy ilyen követelésre vonatkozó csődegyezséget (ahol a hitelezők kisebb veszteséget önként vállalnak a nagyobb elkerülése érdekében) köt.⁴⁵

c.) Az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módon

A gazdálkodásnak mindig szükséges eleme a bizonyos mértékű kockázat, melynek ésszerű vagy ésszerűtlen mértéke elsősorban a kitűzött gazdasági eredmény ismeretében ítéltető meg. Ennek eldöntése rendszerint nem nehéz, a nyilvánvalóan veszteséges üzletek zöme magától értetődően utal a könnyelmű kockázatvállalásra (jellemző lehet e körben a szerencsejáték).⁴⁶ A „megengedett kockázatvállalás” azonban sajátos, a törvényben kifejezetten nem szereplő, de elismert büntethetőséget kizáró ok.⁴⁷

Ésszerűtlen a gazdálkodás, ha a kitűzött gazdasági eredmény bekövetkezésének lehetősége kisebb, mint a veszteségé, viszont ennek megítélése igazságügyi szakértő közreműködését indokolja. Amint látjuk, a nagyobb kockázatvállalás nagyobb eredményt produkálhat, és látványosan sikeresebb lehet, mint a kevesebbet kockáztató, de szolidabb nyereséget elkönnyvelő vállalkozás. Az ésszerűséget gyakorlatilag a kockázatvállalás mértéke és

⁴² Belovics – Molnár – Sinku: i.m.: 465. oldal

⁴³ Udvaros Judit: A csődbüntett a hatályos magyar büntető törvénykönyvben. in: II. Német-Magyar Büntetőjogi és Kriminológiai Kollokvium. KJK-OKKRL. Budapest, 1994. 234-235. oldal in: Dr. Gula József i.m.: 99. oldal

⁴⁴ Erdősy – Földvári – Tóth: i.m.: 426. oldal

⁴⁵ Erdősy – Földvári – Tóth: i.m.: 426. oldal

⁴⁶ Erdősy – Földvári – Tóth: i.m.: 426. oldal

⁴⁷ Erdősy Emil: A megengedett kockázat a büntetőjogban. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1988. 157-158. oldal in: Gula József i.m.: 100. oldal

gazdasági indokoltsága, illetve ezek egymáshoz viszonyított aránya határozza meg. A kockázatvállalás tehát az előre látható hátrány és a várható előny bekövetkeztének egymáshoz viszonyított arányát jelenti.⁴⁸ Már *Irk Albert* így vélekedett a kockázatról: „*Merész üzlet az olyan, amelynek sikere az üzletember szakismeretétől független, előre nem látható körülményektől függ.*”⁴⁹

Az egyik ügyben a fizetéseképtelen vállalkozás vezetője 50%-os áron idegenítette el társasága árukészletét, ez azonban – mint azt a szakvélemény a feljelentésben foglaltaktól eltérően megállapította – a vagyonmentés érdekében végzett olyan tevékenység volt, ami megfelelt az adott időszakra és árura vonatkozó keresleti és kínálati viszonyoknak, így nem tekinthető az ésszerű gazdálkodással ellentétes magatartásnak.⁵⁰

Önmagában az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes módon való üzletkezdés nem pótolja az előreláthatóság vagy a szándék hiányát, mert egyrészt az ésszerűtlen gazdálkodás önmagában pusztá tehetetlenség eredménye is lehet, másrészt a bűncselekmény valamennyi fordulata csak szándékos elkövetési magatartásokkal valósítható meg. A gyakorlatban ennek bizonyítása a legnagyobb nehézségét jelenti a nyomozásnak, mivel sok esetben eltűnnek azok az iratok, melyekből a szándékosság megállapítható lenne. *Bebes Zoltán* véleményével egyetértve, ha az üzlet már a tervek szerint kisebb bevétellel jár, mint annak ráfordításai, a gazdálkodás ésszerűtlen voltának megállapításának lehet helye, azonban a bizonyítás nehézségeként kell említeni azt a tényt, hogy az ügyletek ésszerűsége indokolhat olyan fogásokat is, mint például referenciamunka megszerzése vagy ügyfélkör kiépítése, melynek ellenbizonyítása nehézkes.⁵¹

Az ésszerű gazdálkodás alapelve e szakasz vonatkozásában azt jelenti, hogy az adós hitelezői érdekében köteles a gazdasági szervezetet olyan állapotban tartani, hogy az gazdasági rendeltetésének megfeleljen. Ez esetben a jogalkotó azokat az ésszerűtlen gazdálkodói magatartásokat kriminalizálja, melyeket a bűncselekmény alanya nem az adós működési körében, hanem azon kívül fejt ki, például szerencsejátékkal, fogadással kívánja a bevételt növelni. Ténylegesen csökken a vagyon, ha a magatartás konkrét aktívum csökkenéshez vagy passzívum növekedéshez vezet.⁵² Színlelt vagyoncsökkenés esetében mindez nem történik meg, ám a látszat ez, s e látszat rendszerint éppen a vagyonmentés elfedését szolgálja.⁵³

⁴⁸ Varga Zoltán: A csődbüntett. - In: Magyar jog, ISSN 0025-0147, 2000. (47. évf.), 7. sz., 385-399. p.

⁴⁹ Irk Albert i.m. 639. oldal

⁵⁰ BRFK Gv. 136-IV-1865/1992. in: Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. 174. oldal

⁵¹ Bebes Zoltán: Csődbüntett – Csődbűncselekmény, www.jogiforum.hu

⁵² Gula József i.m.: 103. oldal

⁵³ Erdősy – Földvári – Tóth: i.m.: 426. oldal

Pontosan ezen elkövetési mód miatt tekinthető e bűncselekmény nyitott törvényi tényállásnak, mivel a c.) pont megfogalmazásából következően bármilyen más cselekmény is alapja lehet a büntetendőségnek.⁵⁴

II.2. A „csalárd bukás” és a „fedezetelvonó csődbüntett” dogmatikai kérdései, a fizetéseképtelenség érvényesülése a bírói gyakorlatban

„A törvény szövedéke mindig fölfeslik valahol.” (József Attila)

„Csalárd bukás általában a vagyoni bukás azon esete, midőn a fizetéseképtelenné vált adós hitelezőinek megkárosítása végett bizonyos tiltott cselekményeket szándékosan követ el, „vétkes” bukás pedig általában a fizetéseképtelenségnek gondatlan, könnyelmű üzletvezetés által való előidézése, vagy egyes gondatlan, a hitelezőket károsító cselekmények elkövetése.”⁵⁵

A „csalárd bukás” esetében tudatos, az adós által tervezett, előkészített vagyonbukásról van szó, amelyet az adós a már korábban részletezett elkövetési módok valamelyikével idéz elő. Az elkövető ilyenkor általában még a potenciális vállalati krízis jelentkezése előtt elkezd „kimenteni” a vagyont a cégből, amely ezáltal nagy valószínűséggel fizetéseképtelenné válik.⁵⁶ A Btk. 404. § (1) bekezdése szerinti „vétkes gazdálkodás” tehát az adós a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet körében fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet esetén volt elkövethető. Az elkövetés ideje alapvető vízválasztó az egyes fordulatok között, mivel a „csalárd bukás” valamint a „fedezetelvonó csődbüntett” törvényi szabályozásánál a tényleges fizetéseképtelenség lett a tényállási elem. A fizetéseképtelenség fogalma a csődtörvény hatályba lépése óta több ízben módosult, az utolsó módosításokat a 2007. évi LXXVIII. törvény iktatta be. A Cstv. hatályos rendelkezése⁵⁷ alapján a bíróság az adós fizetéseképtelenségét akkor állapítja meg, ha

- ❖ az adós szerződésen alapuló nem vitatott vagy elismert tartozását a teljesítési idő lejártát követő 20 napon belül sem egyenlítette ki vagy nem vitatta, és az ezt követő hitelezői írásbeli fizetési felszólításra sem teljesítette, vagy
- ❖ az adós a jogerős bírósági határozatban, fizetési meghagyásban megállapított teljesítési határidőn belül tartozását nem egyenlítette ki, vagy
- ❖ az adóssal szemben lefolytatott végrehajtás eredménytelen volt, vagy

⁵⁴ Nagy Ferenc (szerk.) A magyar büntetőjog különös része, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2009, 517. oldal

⁵⁵ Finkey Ferencz i.m. 709. oldal

⁵⁶ Gál István László: Gazdasági büntetőjog közgazdászoknak, Budapest, Akadémia kiadó, 2007, 104. oldal

⁵⁷ Cstv. 27. § (2) bekezdés.

- ❖ az adós a fizetési kötelezettségét csődeljárásban vagy felszámolási eljárásban kötött egyezség ellenére nem teljesítette, vagy
- ❖ a korábbi csődeljárást megszüntette [18. § (3) bekezdés, 18. § (10) bekezdés vagy 21/B. §], vagy
- ❖ az adós, illetve a végelszámoló által indított eljárásban az adós tartozásai meghaladják a vagyonát, illetőleg az adós a tartozását (tartozásait) az esedékességgkor nem tudta vagy előreláthatóan nem tudja kielégíteni, és a végelszámoló által indított eljárásban az adós gazdálkodó szervezet tagjai (tulajdonosai) felhívás ellenére sem nyilatkoznak arról, hogy kötelezettséget vállalnak a tartozások esedékességgkor történő kifizetéséhez szükséges források biztosítására.

A Legfelsőbb Bíróság úgy véli, hogy az idézett törvényi definíció „pénzforgalmi szemléletű”. A törvényi szabályozás nem ad módot a bíróság számára annak vizsgálatára, hogy az adós milyen okból – esetleg éppen kintlévőségeinek behajthatatlansága miatt – fizetéseképtelen, s fizetési nehézségei tartósak-e, vagy csak átmenetiek. Amennyiben a bíróság a felszámolási eljárás során valamely adós tekintetében a többször módosított Cstv. 27. § (2) bekezdésében felsorolt három fizetéseképtelenségi ok valamelyikét valósnak találja, továbbá az adós esetleges kérelmére a bíróság által engedélyezett fizetési haladék nem vezet eredményre, a bíróságnak meg kell állapítania a fizetéseképtelenség tényét.⁵⁸ A csődeljárás esetében a csődbíróság csupán vizsgálja, de nem állapítja meg a fizetéseképtelenség tényét, így ennek megállapítása a büntető bíróságokra tartozó eljárás, így ebben az esetben ez egy ténykérdés. Más a helyzet viszont a felszámolási eljárás keretében, mert akkor a fizetéseképtelenség már jogkérdés, amelyet a Cstv. anyagi és eljárásjogi szabályai szerint kell megállapítani. Közgazdaságtani értelemben az adós fizetéseképtelensége megállapítható, ha vagyona nem fedezi a kielégítésre váró tartozásait, illetve akkor is, ha nem tesz eleget fizetési kötelezettségeinek. Ennek megfelelően hagyta a büntetőjog, hogy a fizetéseképtelenség eseteit a mindenkor hatályos csődjog szabályozza.⁵⁹ Molnár Gábor szerint a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet, valamint a fizetéseképtelenség objektív kategória, melynek tényét a büntetőügyekben eljáró hatóságok önállóan vizsgálják, önállóan állapítják meg.⁶⁰

⁵⁸ Legfelsőbb bíróság Fpk. VIII. 31. 767/1997. in: Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények 172. o.

⁵⁹ Varga Zoltán: A csődbüntetés. - In: Magyar jog, ISSN 0025-0147, 2000. (47. évf.), 7. sz., 385-399. p.

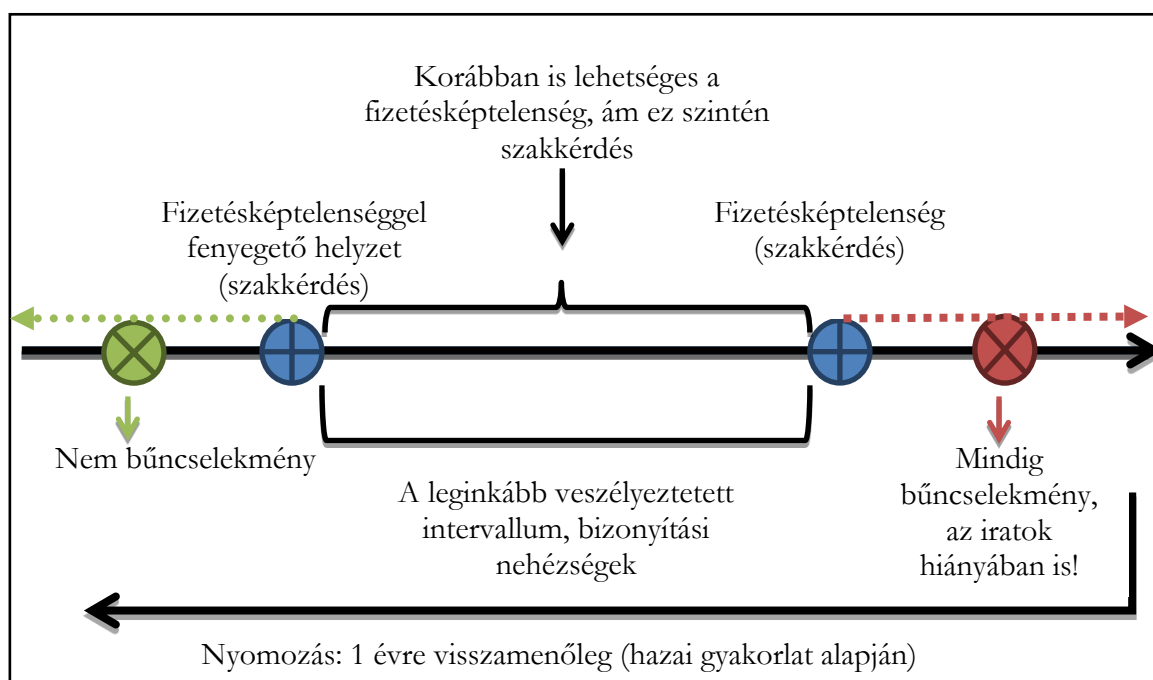
⁶⁰ Molnár Gábor i.m.146. oldal

Abban egységes a gyakorlat, hogy az adós tartozását akkor kell „nem vitatottnak” tekinteni, ha a követelés fennállását a felszámolási kérelem kézhezvételéig nem vitatta.⁶¹ A fizetéseképtelenség tehát nem jogkérdés, hanem elsősorban ténykérdés melynek megállapítására a bírósági eljárás keretében kerül sor. A (5) bekezdés rendelkezései alapján a büntetőjogi felelősségre vonásra csak akkor kerülhet sor, ha a csődeljárást megindították, vagy a felszámolást elrendelték, illetve a felszámolási eljárás megindítására a törvény kötelező rendelkezése ellenére nem került sor.

A csődbűncselekmény felderítésében, nyomozásában kulcsfontosságú szerep jut a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet és a fizetéseképtelenség megállapításának. A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet megállapítása szakkérdés, azonban a legtöbb esetben annak megállapítása szakértőn keresztül sem lehetséges. A fogalom teljesen elvont, megfoghatatlan, nem véletlen, hogy a Btk. 404. § (1) bekezdésének nincs gyakorlata. A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet és a fizetéseképtelenség megállapítása közötti időintervallum okoz igazán nagy fejtörést a nyomozóhatóságnak. A fizetéseképtelenség bírósági megállapítását követően nem szükségesek a gazdálkodó szervezet könyvelési iratai a bűncselekmény megállapításához, hiszen minden szándékos vagyonkimentés ezen időpontot követően egyértelműen csődbűncselekménynek minősül. Ám lehetséges, hogy a tényleges fizetéseképtelenség már a bírósági megállapítás előtt fennáll, amely szintén szakkérdés. Ebben az időszakban gyakori, hogy házkutatás foganatosítását követően nem kerülnek elő a gazdálkodó szervezettel összefüggő könyvelési iratok, legyen az mérleg, eredménykimutatás, beszámolók stb. Ez esetben képtelenség – vagy csak nagyon nehéz – a rekonstrukció, a gazdálkodó szervezet vezetőjét a számvitel rendjének megsértése miatt vonhatják felelősségre. Azok az „ügyesebb” ügyvezetők pedig, akik már korábban tervezték a szándékos vagyonkimentést akként exkulpálják magukat a számvitel rendje megsértése alól is, hogy ismeretlen tettes ellen feljelentést tesznek lopás miatt a gazdálkodó szervezet irataira vonatkozóan. A lopás ténye szinte 100%-ban kizárható, azonban a rendőrségi nyomozásmegszüntető határozatot gyakran a Nemzeti Adó- és Vámhivatal által kiállított követi. Az említett nyomozati nehézséget az alábbi ábra szemlélteti:

⁶¹ BH 1995. 564.

1. ábra. A gazdálkodó szervezet „életútja”, jelentősége a gyakorlatban

Véleményem szerint a fizetési képtelenség fogalma tekinthető a Btk. 404.§ igazi rákfenéjének, mivel itt tulajdonképpen nem a fizetési képtelenségről, valamint a fizetési képtelenséggel fenyegető helyzetről, hanem a fizetési készség hiányáról van szó, amelyet a jogalkotó büntetni rendelne. Szemléltetésnek itt egy egyszerű példa: Tegyük fel, hogy elmegyek egy közeli boltba, de a pénztárnál veszem észre, hogy a tárcámat otthon felejtettem. Nyilvánvaló, hogy ebben az esetben nem tudom az általam megvásárolni kívánt termékeket kifizetni. Ebben az esetben én fizetési képtelen vagyok? Ez az eset nem jelenti azt, hogy később nem tudok, és nem is akarok fizetni. Belátható, hogyha továbbra is a fizetési képtelenség törvényi tényállási elem, nagyon képlékennyé válhat a büntető-, valamint a háttérnorma közötti határvonal. Ha egy adott cég likviditási gondokkal küszködik, az lehetséges, hogy csak átmeneti állapot – noha a törvény szerint az átmeneti állapotot is fizetési képtelennek kell tekinteni. Egy korai büntetőeljárás azonban elhibázott lesz, és talán nagyobb károkat okoz, mint ugyanabban az időintervallumban a tartozás kiegyenlítésének akár részbeni, késleltetett hiánya. *Varga Zoltán* szerint vagy a Btk. értelmező rendelkezései között kellene tisztázni a fizetési képtelenség, valamint a fizetési képtelenséggel fenyegető helyzet fogalmi rendszerét, vagy magát a fogalmat kellene mellőzni és helyette egy olyan gyakorlatban is helyét megálló definíciót használni, amely nem támaszt aggályokat azoknak a büntetőeljárásban történő alkalmazása során. Feleslegesnek és egyben károsnak tartja – helyesen – az idő előtti beavatkozást, hisz a piacgazdaságnak is megvannak a saját törvényei, amelyek minden

körülmények között érvényesülnek. Megfelelő fogalom lehetne akár a *Csemegi* által használt „*vagyombukott*” és ennek megfelelő alakzata a vagyombukás, de az adós végső, tehetetlen helyzetét jelezhetné a „*csődbe jutott*”, valamint a „*csődbe jutás*” is. A fizetőkészség hiányában a Btk. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni, viszont minden más esetben hagyni kell a gazdasági folyamatokat, hiszen megvan a piacnak a saját darwini törvénye, amely minden körülmények között érvényesül. „*Laissez faire, laissez passer!*”

II.2.1. A „csalárd bukás” jogalkalmazási nehézségei

A (2) bekezdésben foglalt *csalárd bukás* általában tudatos, az adós által tervezett, előkészített vagyombukásról van szó, amelyet az adós a már korábban részletezett magatartások valamelyikével idéz elő. A bűncselekmény tárgya megegyezik a vétkes bukásával, a hitelezők kielégítésének részben vagy egészben való megghiúsítása a fizetéseképtelenség vagy annak látszata esetén. Az okozati összefüggés fontosságára hívnám fel a figyelmet, miszerint az (1) bekezdésben foglalt elkövetési módokkal idézi elő az elkövető a fizetéseképtelenséget vagy annak látszatát, így jellemzően a csődeljárás, illetve a felszámolási eljárás elrendelése előtt valósíthatóak meg.⁶² Az eredmény a kielégítésre fordítható vagyon csökkenése révén bekövetkezett legalább részleges hitelezői érdeksérelem.

Fontos kiemelni, hogy a törvényszöveg alapján a fizetéseképtelenség látszata is elég ahhoz, hogy a hitelezőket megkárosítsa, ám a fizetéseképtelenség látszata, mint következmény nehezen értelmezhető, mivel a fizetéseképtelenséghez elegendő a Cstv. 27. § (2) bekezdésében írt magatartások önkéntes nem teljesítése is. Olyan magatartásokkal állunk ugyanis szemben, amelyek a gazdasági életet hátrányosan befolyásoló tevékenységet lepleznek, leggyakrabban egyes céges jelentős adósságokat hátrahagyva „*fantomizálódnak*” és eltűnnek, vagy átkerülnek más vállalkozásokba és a cselekmények végső soron büntetőjogi eszközökkel már nehezen értelmezhetőek.⁶³ Magyarországon is tapasztalható jelenség az úgynevezett „*Phoenix szindróma*”, amelynek lényege, hogy egy társaság ellen fizetéseképtelensége miatt felszámolási eljárás indul, majd néhány hónappal később újra feltűnik, csaknem azonos névvel (mely megtevesztésre is alkalmas lehet a korábbihoz képest), tevékenységgel és vezetőkkel, akár a régi üzleti kapcsolatokkal. Az újjászületett vállalkozás jogilag már új entitás, melyet nem kötnek tehát a korábbi adósságok, és gyakran áron alul szerzi meg a másik társaság eszközeit a felszámolótól, vagy szimplán bukni hagyja a korábbi gazdasági társaságot és csak az üzleti kapcsolatait

⁶² Gula József i.m.: 107. oldal

⁶³ Tóth Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények újraszabályozásához II. rész. Büntetőjogi Kodifikáció 2004/4. 4. oldal

„menti” ki onnan.⁶⁴ Ez a jelenség az angolszász jogokban vált ismertté a 80-as években, de vitathatatlanul a magyar gyakorlatban is fellelhető. A kérdés immáron az, hogy hogyan lehetne ezzel szemben hatékonyan védekezni. Jogszabályok segítségével korlátozni kellene a vagyonszücs adósok ismételt cégalapítását bizonyos időintervallumra, illetve szigorítani kellene a cégalapítás feltételein gondolva itt például a cég korábbi vagyonszücs állapottal feltüntető elnevezésére, vagyoni hozzájárulás mértékére.⁶⁵

A büncselekmény e fordulátának szabályozását a szakirodalomban számos kritika érte. Az egyik bírálat megvilágításában úgy tűnik, mintha nem venne tudomást a Cstv. 27. § (2) bekezdésében foglalt fizetésképtelenségi esetekről, ugyanis a fizetésképtelenné válást a jelenlegi feltételek között nem lehet előidézni, mivel az ott írtak szerint ez kizárólag az adós magatartására van bízva, illetve az adós magatartásából indul ki a fizetésképtelenség megállapítása.⁶⁶ Tóth Mihály álláspontja szerint a fizetésképtelenség látszatának keltését indokolatlan a törvényben fenntartani. A büntetőjogi felelősség szempontjából nem a fizetésképtelenség bíróság általi megállapításának, hanem a fizetésképtelenségnek az időpontja lényeges.⁶⁷

II.2.2. A fedezetelvonó csődbüntett

A fedezetelvonó csődbüntett akkor állapítható meg, ha a már részletezett magatartások valamelyike a tényleges fizetésképtelenség esetén kerülnek kifejtésre. A fordulat megállapításának akkor van helye, ha a fizetésképtelenség – akár az elkövető büntetőjogilag nem értékelhető tevékenységétől függetlenül is – már bekövetkezett abban az időpontban, amikor az elkövető az 1978. évi IV. törvény 290. §-a (1) bekezdésének a)-d) pontjába részletezett elkövetési magatartása folytán a hitelezői igények ténylegesen csorbulnak.⁶⁸ A tényállás szempontjából megindított csődeljárás azon a napon, amelyen az adós kérelme a bírósághoz érkezett, a felszámolási eljárás esetében pedig a felszámolás iránti kérelem, illetve a bíróság értesítésének az illetékes megyei bírósághoz való beérkezési időpontja, 2007-től pedig a felszámolás elrendelése a releváns. A fizetésképtelenség beállta, valamint a felszámolási eljárás

⁶⁴ Gula József i.m.: 167. oldal

⁶⁵ Érdemes megemlíteni az angol 1986-os Insolvency Act-et, amely a bíróság engedélye nélkül a felszámolás kezdetétől számított 5 éven belül tiltotta a felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezet vezetőjének, hogy vezetője legyen a tiltott nevet viselő társaságnak, részt vegyen annak létrehozásában, vezetésében, tiltott név alatt gazdasági tevékenység folytatásában. Tiltott név pedig nem más, mint a gazdálkodó szervezet neve, vagy ahhoz hasonló, arra asszociációt eredményező név. in: Gula József i.m.: 167. oldal

⁶⁶ Varga Zoltán: Gondolatok a csődbüntett kodifikációs munkája kapcsán. in: Gazdasági büntetőjogi tanulmányok. Szerk.: Tóth Mihály-Gál István László. PTE-ÁJK. Pécs, 2005 346. oldal

⁶⁷ A Büntető Törvénykönyv Magyarázata. III. kötet. Szerk.: Kis Norbert. 1104. o. in: Gula József i.m.: 109. oldal

⁶⁸ BH 2001. 102.

megindítása nem feltétlenül, sőt az esetek nagy százalékában nem is esik egybe. A gyakorlatban e kettő közti időpont az, ami között a legtöbb csődbűncselekményt elkövetik, hisz a fizetéseképtelenség megállapítása után indul csak be igazán a jogellenes vagyonmentő tevékenység.

II.3. A közös találkozáspont

Ahogy azt már korábban láttuk a csődbűncselekmény első kettő szakasza több közös elemzési ponton is találkozunk. *Jogi tárgyat* tekintve megállapíthatjuk, hogy a tényállás közvetlenül a felszámolási eljárás eredményes lefolytatását hivatott biztosítani, közvetetten azonban a hitelezők érdekeit is védi azáltal, hogy az adóst olyan magatartások tanúsítására kötelezi, amelyek jogi eszközökkel is kikényszeríthetőek.⁶⁹ A felszámolás eredményének megghiúsításával járó csődbüntett törvény tényállása nem közvetlenül a hitelezők kielégítésére szolgáló vagyonnak, hanem a felszámolás bírósági eljárásának a védelmét is biztosítja, közvetetten azonban a hitelezők érdekeit is védi azáltal, hogy az adóst olyan magatartások tanúsítására kötelezi, amelyek jogi eszközökkel is kikényszeríthetőek.⁷⁰ A hitelezőket a törvény azért részesíti védelemben, hogy a funkciójukat a piacgazdaságban betölthessék. A piacgazdaság zavartalan működésének elengedhetetlen feltétele a zavartalan tőkeáramlás. A hitelezők biztosítják a zavartalan tőkeáramlás eszközrendszerét. A csődbűncselekmény valamennyi fordulata az adósok a hitelezők kielégítésére szolgáló vagyonának a közvetlen védelmén keresztül biztosítja a hitelezők vagyoni igényeinek kielégítéséhez fűződő társadalmi érdekek védelmét.⁷¹

Ezen szakaszok elkövetési ideje az igazán vízvázlat az elhatárolási kérdések terén. Miután az egyes fordulatoknál kifejtésre kerültek az odaillő sajátosságok és egyedi jellemzők, ismételten közös elemek bemutatására kerül sor, melyek az adott fordulathoz kapcsolódnak, mivel azok mindhárom szakasznál megtalálhatóak lettek volna. A fizetéseképtelenség a „vétkes gazdálkodás” esetében potenciális lehetőségként meglévő feltétel, a „csalárd bukás” viszonylatában következmény, a „fedezetelvonó csődbűncselekmény” esetében pedig tényleges feltétel.⁷² Itt említeném meg azt, hogy a gyakorlatban vitatott lehet a fizetéseképtelenség mibenléte, vagyis az, hogy elegendő-e annak megállapítása, hogy az adós megfelelő összegű fizetőeszköz hiányában nem tud eleget tenni kötelezettségeinek. Elképzelhető ugyanis, hogy a pénzköveteléssel szemben az adós a teljesítés más módjával is kielégíthetné a hitelezési igényeket, feltéve, hogy a hitelező ezt teljesítésnek elfogadja. Ugyanakkor elképzelhető az is, hogy a hitelezői igény jelentkezik más formában, a

⁶⁹ BH 1999. 102.

⁷⁰ BH 1999. 102.

⁷¹ Belovics – Molnár – Sinku: i.m.: 459. o.

⁷² Gál István László: i.m. 103. oldal

fizetéseképtelenséget mindig a hitelezői oldalról, a hitelezői érdekek szem előtt tartásával kell vizsgálni. A fizetéseképtelenség lehet végleges és lehet átmeneti, illetve időleges. *Varga Zoltán* szerint nyilvánvaló, hogy az időlegesen, átmenetileg bekövetkezett fizetéseképtelenség, amely inkább nevezhető pénzügyi zavarnak, ugyanúgy alkalmas lehet a fizetéseképtelenség megállapítására.⁷³

A 404. § (1) – (2) bekezdése egyaránt materiális bűncselekmény, az eredmény a hitelezők kielégítésének részbeni vagy teljes megghiúsítása. Ebből is jól látható, hogy a tényállás a hitelezők kielégítésére szolgáló vagyont védelmezi. Több hitelezői igény megghiúsítása a törvény szövegezése szerint egységként értékelendő. Ha a cselekmény nagyobb számú hitelező kielégítését hiúsítja meg, e körülmény a minősített eset körében értékelhető, ha ennek törvényi feltételei fennállnak.⁷⁴ A felszámolás eredményének megghiúsításával járó csődbüntett minden olyan esetben megvalósul, amikor az adós – a jogszabályban előírt kötelezettségeinek felróható elmulasztásával – jelentősen akadályozza, késlelteti, lehetetlenné teszi a felszámolási eljárás lefolytatását.⁷⁵ Úgyszintén csődbüntettet követ el a felszámolás alatt álló gazdasági társaság üzletvezetője, aki a jogszabályban előírt adatszolgáltatási kötelezettségét határidőn belül nem teljesíti, és emiatt egyszerűsített felszámolási eljárás elrendelésére kerül sor.⁷⁶ Viszont abban az esetben, ha az eljárás késedelve, valamint a kötelezettség megsértése nem áll okozati összefüggésben, a felszámolás eredményének megghiúsításával járó csődbüntett nem valósul meg, még abban az esetben sem, ha a felszámolási eljárás lefolytatásával megbízott vádlott az éves közbeső mérlegek elkészítésére vonatkozó kötelezettségének nem tesz eleget.⁷⁷

A cselekmény egyetlen hitelező kielégítésének részbeni megghiúsításával befejezetté válik, a tényállásszerű eredmény hiányában az elkövetési magatartás kifejtése csupán *késérletet* valósít meg. Okozati összefüggés hiányában nem valósul meg a bűncselekmény, ha a vádlott ugyan az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes módon döntött részvények visszavásárlásáról, de más ok miatt vált fizetéseképtelenné.⁷⁸ Azt a korábban a gyakorlat által kialakított elvet, amely alapján a felszámolás eredményének (teljes) megghiúsításával járó csődbűncselekmény az egyszerűsített felszámolás elrendelésével biztosan befejezett, korábban irányadónak szánt eseti döntések is megerősítik (BH 1995. 555., BH 1996. 516.). Mindez

⁷³ Varga Zoltán: A csődbüntett. - In: Magyar jog, ISSN 0025-0147, 2000. (47. évf.), 7. sz., 385-399. p.

⁷⁴ Gula József i.m.: 110. oldal

⁷⁵ BH 2003. 313.

⁷⁶ BH 1996. 516.

⁷⁷ BH 2002. 422.

⁷⁸ BH 2001. 102.

azonban nem jelenti azt, hogy a körülmények alapos vizsgálatával ennél korábbi időpontban a cselekmény befejezett alakzatát ne lehetne megállapítani. A gyakorlat részbeni megghiúsulást állapít meg, ha a hitelezői kör egy részének kielégítése mellett, az adós magatartásának eredményeképpen más hitelezők kielégítésének esélyei tartósan vagy véglegesen csökkentek.⁷⁹

II.3.1. Az objektív büntethetőségi feltétel problémaköre

Az (1)—(2) bekezdésében meghatározott bűncselekmény akkor büntethető, ha a csődeljárást megindították, a felszámolást, kénysztörölési, illetve kényszer-végelszámolási eljárást elrendelték, vagy a felszámolási eljárás megindítása törvény kötelező rendelkezése ellenére nem történt meg. A csődeljárás olyan eljárás, amelynek során az adós – a csődegyezség megkötése érdekében – fizetési haladékokat kap, és csődegyezség megkötésére tesz kísérletet.⁸⁰ Az adós gazdálkodó szervezet vezetője a bírósághoz csődeljárás lefolytatása iránti kérelmet nyújthat be.⁸¹ A felszámolási eljárás olyan eljárás, amelynek célja, hogy a fizetéseképtelen adós jogutód nélküli megszüntetése során a hitelezők e törvényben meghatározott módon kielégítést nyerjenek.⁸²

Mint láttuk, a csődbűncselekmény elkövetési magatartásaitól és eredményétől – így a bűncselekmény befejezettségétől – független körülmény az, hogy az adóssal szemben a csőd- vagy felszámolási eljárás lefolytatásra került-e. A fizetéseképtelenség sem vezet szükségszerűen felszámolási eljáráshoz, hiszen annak feloldására egyéb gazdasági eszközök is rendelkezésre állnak, a csődeljárás megindítása pedig az adós személyes döntésén alapulhat. Ahogy azt már korábban említettem, a miniszteri indoklás a normavilágosság alátámasztása végett indokoltnak tartotta az objektív büntethetőségi feltétel pontos meghatározását. A csődeljárást tekintve a törvény nem változtatott, továbbra is annak megindítása a büntethetőség feltétele. A felszámolási eljárás vonatkozásában helyeselhető az a megközelítés *Gula József* véleménye szerint, hogy annak megindítása még nem eredményezi szükségképpen a felszámolás elrendelését, az alaptalan felszámolás iránti kérelemnek pedig ne lehessen szerepe a büntetőjogi felelősség megállapításánál. Ezért a módosítás a felszámolás elrendelését követeli meg.⁸³ A csődbűncselekmény első három fordulata esetében *explicit* büntethetőségi feltétel a csődeljárás vagy a felszámolási eljárás megindítása, a hitelező jogtalan előnyben részesítésével járó csődbűncselekmény esetében pedig *implicit* feltétel a felszámolási eljárás megindítása.⁸⁴

⁷⁹ Erdősy – Földvári – Tóth: i.m.: 428. oldal

⁸⁰ Cstv. 1. § (2) bekezdés

⁸¹ Cstv. 7. § (1) bekezdés

⁸² Cstv. 1. § (3) bekezdés

⁸³ Gula József i.m.: 142. oldal

⁸⁴ Gál István László i.m. 103. oldal

Az eljárási feltételekhez kapcsolódó további módosítás, hogy a törvény azt határozza meg, hogy a felszámolási eljárás megindítására a törvény kötelező rendelkezése ellenére nem került sor. Korábban a felszámolási eljárás kötelező kérésének elmulasztása került szabályozásra.

A Cstv. 22. § (1) bekezdése alapján a felszámolási eljárás az adós fizetése képtelensége esetén

- ❖ a 21/B. § szerinti esetben hivatalból,
- ❖ az adós, a hitelező vagy a végelszámoló kérelmére vagy
- ❖ a cégbíróság értesítése alapján, ha a cégbíróság a gazdálkodó szervezet felszámolását kezdeményezte
- ❖ a büntetőügyben eljáró bíróság értesítése alapján [...] ⁸⁵

A Cstv. 21/B. § alapján pedig ha az *egyezség* nem jött létre, vagy az nem felel meg a törvényben foglaltaknak, a bíróság a csődeljárást megszünteti, ezt követően a III. fejezet szerinti felszámolási eljárásban az adós fizetése képtelenségét hivatalból állapítja meg és elrendeli az adós felszámolását. A vagyonfelügyelő megbízatása a felszámoló tevékenységének megkezdéséig meghosszabbodik, az adós továbbá a felszámolási eljárás alatt nem kérhet a bíróságtól fizetési haladékot. ⁸⁶

Végül szükséges megjegyezni, hogy az objektív büntethetőségi feltétel csak a (1)-(2) bekezdésre vonatkozik, így a hitelező jogtalan előnyben részesítése szerinti (4) bekezdésre nem. Az (4) bekezdésre vonatkozóan szükségtelen lett volna a kiterjesztés, mivel a törvényt szövege eleve úgy kezdődik, hogy „*Aki a felszámolás elrendelését követően...*” így a törvény szövegezése egyértelmű. Van, aki azt hangsúlyozza, hogy a büntethetőségnek az adós fizetése képtelenségéhez, illetve a csődeljárás megindításához kötése, azok időbeli meghatározottságára tekintettel, a büntetőjogi beavatkozást és felelősségre vonást lehetetlenné teheti. ⁸⁷

⁸⁵ Cstv. 22. § (1) bekezdés

⁸⁶ Cstv. 21/B. §

⁸⁷ Varga Zoltán: Gondolatok a csődbüntetés kodifikációs munkája kapcsán. 344. oldal in: Gula József i.m.: 258. oldal

II.3.2. Delictum proprium

Btk. 404. § (6) A csődbűncselekményt tettesként az követheti el, aki az adós gazdálkodó szervezet vagyonával vagy annak egy részével rendelkezni jogosult, vagy arra lehetősége van, akkor is, ha a vagyonnal történő rendelkezés alapjául szolgáló jogügylet érvénytelen. A Btk. 404. §-a szerinti értelmező rendelkezés alkalmazhatóságának feltétele, hogy a gazdálkodó szervezet az (adós) vagyonával vagy annak egy részével való rendelkezési jogosultságot valamely érvényes vagy érvénytelen jogügylet alapozza meg, továbbá a jogügyleten alapuló jogosultság a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezésekor, illetve ezt követően is fennálljon.⁸⁸ A felszámolás alatt álló cég vezetőjét a felszámolás kezdő időpontját követően tanúsított tényállásszerű magatartása esetén nem vagyon elleni, hanem csődbűncselekmény miatt terheli felelősség.⁸⁹ Ennek megfelelően az lehet a bűncselekmény tettese, aki a gazdálkodó szervezet vagyonával vagy annak egy részével rendelkezni jogosult vagy arra lehetősége van. Konkrét döntésben ezért még felmentették azt a személyt, aki tehát – ugyan kétségtelenül rendelkezhetett a vagyon egy részével, de - nem képviselte a társaságot.⁹⁰ Fordított esetben korábban a rendelkezési jogosultság is könnyedén kijátszható volt⁹¹, ám az új törvény már a rendelkezési jogosultság lehetőségével történő visszaélést is büntetni rendeli. A Cstv. 3. §-a, az értelmező rendelkezések körében pontosan meghatározza az adós, valamint a gazdálkodó szervezet fogalmát. Így az adós az a gazdálkodó szervezet, amely a tartozásait az esedékességkor nem tudta vagy előre láthatóan nem tudja kiegyenlíteni. Hitelező a csődeljárásban és a felszámolási eljárásban – a felszámolás kezdő időpontjáig – az, akinek az adóssal szemben jogerős és végrehajtható bírósági, hatósági határozaton (végrehajtható okiraton) alapuló, nem vitatott vagy elismert, lejárt pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése van, [...] ⁹² Ami a lejárt követeléseket illeti, a csődeljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szóló, többször módosított 1991. évi II. törvény 27. §-a (2) bekezdésének b/ pontja szerint a jogerős és végrehajtható bírósági, hatósági határozaton (végrehajtható okiraton) alapuló, lejárt, pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelés alapján csak akkor van helye az adós gazdálkodó szervezet fizetéseképtelensége megállapításának, ha a hitelező az ilyen határozat, illetve okirat birtokában eredménytelenül kísérelte meg a végrehajtást. ⁹³

⁸⁸ BH 2008. 325.

⁸⁹ I-X. Számú Összeállítás, Büntetőjog, Legfőbb Ügyészség, Nyomozás Felügyeleti és Védőalkészítési Főosztály, 2011

⁹⁰ BH 1996. 187.

⁹¹ Az adós gazdálkodó szervezet alapszabálya, alapító okirata vagy jogszabály alapján a vagyonnal történő rendelkezés – akár részbeni – jogosultja mellett egyedi utasítás, belső szabályzat stb. más személy vagyonnal történő rendelkezése is felvetődhet. Ide sorolható a korábban említett „árnyékvezető” felelősség is.

⁹² Cstv. 3. § c.) pont

⁹³ 2/1999. PJE

A gazdálkodó szervezet fogalma több ízben módosult. A Btk. 459. § 8. pontjának értelmezésében a gazdálkodó szervezet a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Ptk.) szerinti gazdálkodó szervezet, valamint az a szervezet, amelynek gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira a Ptk. szerint a gazdálkodó szervezetekre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. Érdeemes felhívni a figyelmet arra a tényre, hogy az alanyiség megállapítása során a Btk. értelmező rendelkezésének alapul vétele önellentmondásra vezethet.⁹⁴ A Cstv. hatálya a törvény által fentiekől eltérő, speciális tartalommal definiált gazdálkodó szervezetekre terjed ki. Csődtörvényünk hatályos rendelkezésében a gazdálkodó szervezet: a gazdasági társaság, a közhasznú társaság, az ügyvédi iroda, a közjegyzői iroda, a szabadalmi ügyvivői iroda, a végrehajtói iroda, az európai részvénytársaság, a szövetkezet, a lakásszövetkezet, az európai szövetkezet, a vízgazdálkodási társulat (a víziközmű-társulat kivételével), az erdőbirtokossági társulat, az önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, a magánnyugdíjpénztár, az egyéni cég, az egyesülés, ideértve az európai gazdasági egyesülést is, az európai területi együttműködési csoportosulás, a sportegyesület, [...]⁹⁵

A hatályos magyar csődtörvény tehát nemcsak általában a természetes személyekre, de még a gazdasági tevékenységet folytató egyéni vállalkozóra sem terjed ki. A fentiekből kitűnik, hogy az egyéni vállalkozó a csődbűncselekmény alanya nem lehet, noha a Ptk. alapján polgári jogi, és a Btk. értelmező rendelkezése folytán büntetőjogi szempontból is ma már gazdálkodó szervezetnek tekintendő! A Cstv. hatálya viszont nem terjed ki rá, így a csőd- valamint felszámolási eljárás vele szemben nem folytatható, az egyéni vállalkozó csődbűncselekményt nem követhet el. A kiterjesztés, valamint a *fogyasztói csőd* bevezetése a csődjogi szakirodalom alapján óvatosságra int. Egy ilyen kardvágás szerű intézkedés nagyobb kockázattal jár például a hitelezők terén, helyenként pedig átlépi a piaci törvényeket is.⁹⁶

Varga Zoltán úgy véli, egyedül a jogalkotón múlik, hogy mekkora „alanyi kört” rajzol, így nem tartja elképzelhetetlennek, hogy az egyéni vállalkozók is alanyai legyenek a bűncselekménynek a későbbiekben, noha fenntartva azt az álláspontot, hogy az egyéni-, valamint a fogyasztói csőd teljesen más kategóriát képviselne. Magam véleménye az, hogy a jogalkotó nem, vagy nem a közeljövőben fogja az egyéni vállalkozókat bevonni az elkövetés alanyi körébe. Se ésszerű, se célszerű nem lenne, mivel hazánk egyrészt rengeteg egyéni

⁹⁴ Ugyanis a Ptk. 685. § c. pontja szerint az egyéni vállalkozó gazdálkodó szervezetnek minősül. Utolsó módosítás 2009. évi CXV. törvény alapján

⁹⁵ Cstv. 3. § a) pont, 2009. évi LI. törvénymódosítás 3.§ a) pont

⁹⁶ Gula József i.m.: 266. oldal

vállalkozást jegyez, ezáltal megterhelné feleslegesen a nyomozóhatósági apparátust, másrésről pedig az egyéni vállalkozó minden esetben a saját vagyonával felel.

A vagyon feletti rendelkezésre jogosultak körét elsősorban jogszabály (Gt., Ptk., stb.), illetve szerződés (társasági szerződés, alapszabály, alapító okirat) vagy bírósági (hatósági) határozat alapozza meg. A tettes jellemzően, de nem kizárólagosan a gazdálkodó szervezet vezetője, vezető tisztségviselője, de más szerződéskötési jogosultsággal bíró személy is lehet. A gazdálkodó szervezet vezetője a Cstv. alapján: közkereseti és betéti társaságnál az üzletvezetésre és képviseletre jogosult tag(ok), egyesülésnél, közös vállalatnál az igazgató, korlátolt felelősségű társaságnál az ügyvezető(k), részvénytársaságnál az igazgatóság vagy az alapszabályban az ügyvezetésre feljogosított személy(ek), egyéni cégnél a cégtulajdonos, ügyvédi irodánál, közjegyzői irodánál, szabadalmi ügyvivői irodánál az iroda vezetője,[...] ⁹⁷

Főszabály szerint a rendelkezési jogosultság nem ruházható át másra, azonban jogszabály, szerződés, valamint alapító okirat kivételesen lehetővé teheti, meghatározva annak körét. Tettesként vonható felelősségre az a vagyonnal ténylegesen rendelkezni jogosult személy is, aki a vagyonnal történő rendelkezés jogát jogellenesen ruházza át másra. ⁹⁸ A felszámolási eljárás elrendelését követően a betéti társaság üzletvezetésre jogosult beltagja a felszámolás körébe eső teendők ellátására kültagot is megbízhat. A megbízást elvállaló kültag a felszámolás eredményének megghiúsításával járó csődbüntett alanya lehet. ⁹⁹

A büntetőjogi felelősség abban az esetben is megállapítható, ha a vagyonnal történő rendelkezés alapjául szolgáló jogügylet érvénytelen. A polgári jog szabályai szerint ez esetben az eljáró személy által kötött szerződés vagy nyilatkozat érvénytelen, ám a cselekmény társadalomra veszélyessége, valamint a jogi tárgy védelme indokolja a büntetőjogi felelősségre vonást. Abban az esetben, ha az adós vagyonával olyan személy rendelkezik, akinek erre semmilyen jogcíme nincs, csődbűncselekmény megállapítására nem kerülhet sor. Ebben az esetben valamely vagyon elleni bűncselekmény valósul meg, leggyakrabban csalás, sikkasztás, lopás stb. az adott élethelyzettől függően.

Gula József megkülönböztet szervezeten belüli és szervezeten kívüli alanyokat. Szervezeten belüli alanyok, akiket a gazdálkodó szervezet adott típusára vonatkozó szabályok a vagyon feletti rendelkezésre feljogosítják. Szervezeten kívüli alanyoknak tekintjük a

⁹⁷ Cstv. 3. § d.) pont, 2009. évi LI. törvénymódosítás 3.§ d.) pont

⁹⁸ A büntető törvénykönyv magyarázata. Szerk.: Jakucs Tamás. 1063. oldal in: Dr. Gula József i.m.: 113. oldal

⁹⁹ BH 2007. 182.

vagyonfelügyelőt, a felszámolót és a végelszámolót, akiknek vagyon feletti rendelkezési joga a csőd-, felszámolási- valamint a végelszámolási eljárás során a törvény rendelkezésein alapul.¹⁰⁰

A bűncselekmény részese személyes képessétséggel nem rendelkező személy is lehet. Így például bűnsegédként valósítja meg a hitelezők kielégítésének megghiúsításával elkövetett csődbüntettet, aki a jogutód nélküli megszüntetés előtt álló gazdasági társaság fizetéseképtelensége látszatának keltéséhez és a hitelezők kielégítésének alapjául szolgáló vagyon eltüntetéséhez színlelt ügyletek megkötésével nyújt segítséget.¹⁰¹ Noha e bírósági határozat megjelenése óta a bűncselekmény szabályozása – nevével együtt – változott, a bűnsegédi minősítés természetesen ma is megállapítható. Kérdés abban az esetben merül fel, ha az üzletvezetés, valamint a vagyonnal rendelkezni jogosultság eltér egymástól, vagy ha e jogosultságok letéteményese nem egy meghatározott személy, hanem személyek összessége, például Rt.-nél a közgyűlés. Jelen esetben a felelősség és a szervet terhelő, egyéni felelősség megállapítása szinte lehetetlen.

II.3.3. A bűnösség kérdésköre

A bűncselekmény valamennyi fordulata csak szándékosan követhető el, a szándéknak valamennyi változat esetében az eredményre is ki kell terjednie. Kérdés az, hogy hogyan bizonyítható a szándékosság abban az esetben, ha az üzletvezető például elégeti vállalkozása könyvelési iratait. A „csalárd bukásként” jellemzett alakzat jellemzően egyenes szándékkal (*dolus directus*) követhető el, ugyanakkor mivel e bekezdés célzatot nem értékel – noha valamennyi tényállási elemet át kell fognia az elkövető tudatának - nem zárható ki, hogy eshetőleges szándékkal (*dolus eventualis*) is elkövethető legyen, mint például az ésszerű gazdálkodás megsértésével történő fizetéseképtelenség előidézése.¹⁰² Eshetőleges szándék esetén a felszámolóbiztos viszonylag könnyedén megelőzhetné a bűncselekmény elkövetését, ha nem csupán postai úton, hanem személyes látogatás keretében is felvonná a kapcsolatot a felszámolás alatt álló szervezet képviselőre jogosult tagjával, könyvelőjével, így ha adott esetben az elkövető nem is teljesítette a Cstv.-ben írt kötelezettségeit, a felszámolóbiztos e nélkül is képes lehet a társaság vagyoni elemeinek megismerésére és a felszámolás lefolytatására.¹⁰³ Az elkövető tudatának át kell fognia a gazdálkodó szervezet fizetéseképtelenségét (vagy éppen a fizetéseképtelenségi helyzet közeli mivoltát), azt, hogy az

¹⁰⁰ Gula József i.m.: 114. oldal

¹⁰¹ BH 2003. 443.

¹⁰² Erdősy – Földvári – Tóth: i.m.: 429. oldal

¹⁰³ Bebes Zoltán: Csődbüntett – Csődbűncselekmény, www.jogiforum.hu

adósnak tartozása(i) van(nak), valamint azt is, hogy az e helyzetben kifejtett magatartása a hitelezők kielégítését legalább részben megghiúsítja. A (5) szakaszban foglalt objektív büntethetőségi feltételre az elkövető szándékának nem kell kiterjednie. Az akarat-érzelmi oldalt tekintve az elkövető a tényállásszerű eredményt – a hitelezők kielégítésének megghiúsulását – kívánja, vagy ez iránt közömbös, abba belenyugszik.

Gula József a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetnek tényállási elemként történő meghatározását a bűnösség szempontjából aggályosnak találja. Ha ugyanis megvizsgáljuk a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet háttérjogszabály szerinti meghatározását, akkor azt látjuk, hogy olyan időpontot jelent, amelytől kezdve a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták, vagy ésszerűen előre láthatták, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességgkor kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket. A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet tehát akkor is megállapítható, ha a gazdálkodó szervezet vezetője ezt nem látta előre, de ésszerűen előre láthatta volna. Vagyis egy olyan fogalmat emeltek be a kizárólag szándékosan elkövethető csődbűncselekmény tényállásába, amely gondatlansági elemet tartalmaz. Az ésszerű előrelátás lehetősége a csődbűncselekményért való büntetőjogi felelősséget nyilvánvalóan nem alapozhatja meg, hiszen az elkövető bűnössége csak akkor állapítható meg, ha a tudata egyebek mellett azt is átfogta, hogy a gazdálkodó szervezet fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben van.¹⁰⁴ A felszámolás kezdő időpontját megelőzően a csődbűncselekményt, mint azt már láttuk nemcsak a gazdasági társaság vezető tisztségviselői, illetve képviseleti jogosultsággal a törvény által felruházott személyek követhetik el, hanem azok is, akikre a vezető tisztségviselő a társaság irányításával kapcsolatos jogkörét átruházta. A felszámolás kezdő időpontját – a felszámolást elrendelő jogerős végzés közzétételének napját – követően az adós gazdálkodó szervezet vezetője a csődbűncselekményt tettesként kizárólag akkor követheti el, ha a vagyonnal való rendelkezésre törvényi felhatalmazást kap.¹⁰⁵

Ami a csődbűncselekmény hatályos törvényi tényállását érinti, a büntetési tételek *Gula József* szerint meglehetősen szigorúnak tűnnek. Ellenben *Varga Zoltán* úgy véli, hogy a büntetési tételekkel semmiféle probléma nem vethető fel. A büntetés kiszabás során tapasztalt ítéletek felső, valamint alsó határához való közelsége indokolhatná azt a lépést, hogy a jogalkotó valamerre eltolja a büntetési tételeket. A jelenlegi bírói gyakorlat tükrében a büntetések nem feszítik szét se az alsó, sem a felső határt. Így szabályozásuk megfelelő, melyet a gyakorlat támaszt alá. A bünteteskiszabási gyakorlat áttekintése során azt tapasztaljuk, hogy a

¹⁰⁴ Gula József i.m.: 142. oldal

¹⁰⁵ I-X. Számú Összeállítás, Büntetőjog. Legfőbb Ügyészség, Nyomozás Felügyeleti és Védőőrszolgálati Főosztály, 2011

leggyakrabban alkalmazott szankció a csődbűncselekmények esetén a pénzbüntetés, végrehajtandó szabadságvesztés kiszabására pedig mindössze néhány százalékos arányban kerül sor.¹⁰⁶ Szükségesnek tartom a szabadságvesztés büntetési tételeit változatlanul hagyni – tekintettel a gazdaságban okozható jelentős kárra, zavarokra. Noha a másik oldalról megközelítve egyetértek *Tóth Mihállyal* is, hogy a közvéleménnyel is el kell fogadtatni, hogy a tisztességes gazdálkodás büntetőjogi eszközökkel történő erősítése nem a börtönnépesség növelésével érhető el a leghatékonyabban.¹⁰⁷ Szükséges lenne emellett a büntetőjogi eszközökön kívül a cégalapítási adminisztráció magasabb fokát megvalósítani. Itt elsőként egy olyan korábban említett elektronikus rendszer felállítására gondolok, amely egy adott személy „vagyonbukásait” rögzítené. Kettő-három vagyonbukást követően a cégalapítás lehetőségét ki kellene zárni, vagy korlátozni kellene. Emellett szükséges lenne az egy személy nevére bejelentett cégek számát korlátozni. Noha ez könnyen kijátszható lenne *strómanok* beépítésének segítségével, viszont hatékonyabb védekezés lenne a *cégtemető*k ellen is. Ma Magyarországon több *cégtemető* is működik. Ez azt jelenti, hogy bizonyos vállalkozások vagy személyek arra specializálódtak, hogy segítséget nyújtsanak ahhoz, hogy más felszámolás alatt illetve előtt álló cégeket, gazdálkodó szervezeteket kivezessen a piacról megfelelő ellenszolgáltatás fejében. Így nem ritka, hogy a cégtemetőt vezető személy(ek) nevén több száz másik gazdálkodó szervezet is be van jegyezve. Ez egy viszonylag új jelenség, amelynek fő veszélye, hogy a cégek többsége adóssággal terhelt, az átadás előtt vagy után felszámolás alá kerülnek, ám a korábbi tulajdonosok elmulasztják a cégvagyon átruházását, így a cégnyilvántartásba fiktív adatok kerülnek be, tehát egyéb bűncselekmény megállapításának (pl.: okirat-hamisítás, sikkasztás) lehet helye.¹⁰⁸

A büntetések terén a pénzbüntetés kiszabása a napi tételes rendszernek megfelelően működik, ám a terhelt jövedelmének figyelembe vétele mellett számos más tényezőt vesz figyelembe a bíróság, például azt, hogy a terhelt jövedelme megfelelő egyensúlyban áll-e az általa élt életstílussal. Tekintettel arra az esetre, hogy nem minden bűnelkövető gyakorol olyan foglalkozást, ahol a jövedelem azonos a pontosan megállapítható fizetéssel, továbbá arra, hogy egyes bűnelkövetők nem rendelkeznek hivatalosan kimutatható, munkaviszonyból származó jövedelemmel, a bíróságnak gyakran ténybeli adatokra épített vélelemmel kell megállapítani,

¹⁰⁶ Tóth Mihály: A csődbűncselekmények gyakorisága, másfél évtized tapasztalatai, a jogalkalmazás súlypontjai, kriminogén tényezők. Kézirat.

¹⁰⁷ Tóth Mihály: Adalékok a magyar „gazdasági büntetőjog” fejlődéstörténetéhez. Belügyi Szemle 2000/6.

¹⁰⁸ Így volt ez abban az ügyben is, ahol csaknem háromszáz embert gyanúsított közokirat-hamisítással az iregyszemcsei "cégtemető" ügyében a Tolna Megyei Rendőr-főkapitányság. A társaságokat két közvetítő "hajtotta fel", és legtöbb esetben ugyanaz az ügyvéd nyújtotta be az iratokat a cégbíróságra. A cégek többsége adóssággal terhelt volt, és az átadás után rövidesen felszámolás alá kerültek. www.index.hu

felbecsülni az egy napi jövedelmet.¹⁰⁹ Jelen esetben akkor is alkalmazható, ha az elkövetőnek alig van kimutatható jövedelme, viszont életmódjából más tapasztalható. Például ha, köztudottan egy több tíz millió forint értékű gépjármű van az elkövető tulajdonában - amelyet nap mint nap használ-, de ezt nem támasztja alá a jövedelemigazolása.

II.3.4. Minősített esetek

A bűncselekmény fenti három [(1) és (2) bekezdés] alakzatának minősített esete valósul meg, ha a csődbűncselekményt stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetre nézve követik el, vagy ha a tényleges vagy színlelt vagyonszökkenés mértéke különösen jelentős. A korábbi szabályozás szerint a minősített eset megállapítására akkor kerülhetett sor, ha a cselekmény a gazdasági életben súlyos következményekkel jár. E minősítő körülmény súlyosságának megítélése ágazatonként, időszakonként és régióként eltért. Mindenesetre a következmények megítélésénél figyelembe kellett venni a hitelezők számát, a gazdaság egészében vagy az adott gazdasági ágban betöltött szerepüket, a tőlük elvont összeg nagyságát és a bűncselekmény várható gazdasági következményeit. Az egyik, a tárgykört érintő ügyészégi állásfoglalás szerint a gazdasági életben mindig súlyos következményekkel jár a csődbűntett, ha a milliárdos nagyságrendű elkövetési magatartás a hitelezők szélesebb körét, a működési feltételeket is veszélyeztető anyagi kihatással terheli.¹¹⁰ A minősített esetet megalapozhatja egy hitelező sérelme is akkor, ha az a nemzetgazdaságban, vagy az adott ágazatban kulcsszerepet tölt be, és a csődbűncselekmény miatti válsága a gazdaság jelentős részét érinti, valamint akkor is, ha a csődbűncselekmény következtében a sértetti gazdálkodó szervezetnél nagyszámú ember válik munkanélkülivé, és így a bűncselekmény emberek sokaságának egzisztenciáját érinti vagy veszélyezteti.¹¹¹ Amint láthatjuk, a minősített eset megállapításának fő nehézsége az objektív zsinórmérték hiánya volt, nem csoda, hogy csak kevés esetben kerültek megállapításra.

Varga Zoltán álláspontja, hogy összességében a gazdasági életben bekövetkezett súlyos következmény, mint minősítő körülmény akkor állapítható meg, ha az adós magatartása a hitelezői igények kielégítésének megghiúsításával akár közvetlenül, akár közvetve a gazdasági életben olyan súlyos működési zavarokat okoz, amelyek akár kormányzati, akár költségvetési intézkedést igényelhetnek, vagy ezek hiányában működési zavarok már érzékelhető formában jelentkezhetnek. A gazdasági élet alatt kizárólag a nemzetgazdaság egészét kell érteni és nem a

¹⁰⁹ Földvári József i.m.: 264. oldal

¹¹⁰ Gál István László i.m. 105. oldal

¹¹¹ Szollár Pál: Csődbűntett. Magyar jog, ISSN 0025-0147, 1994. (41. évf.) 8.sz., 466-473.p.

hitelezőknek a nemzetgazdaságban betöltött szerepét, bár kétségtelen, hogy az esetek többségében ez utóbbiak a minősítés szempontjából már önmagukban meghatározó jelentőségűek lehetnek. A gazdasági élet azonban rendkívül összetett fogalom, amely magába foglalja a termelés és elosztás teljes volumenét, a gazdasági életben résztvevők szorosan egymásra és egymás mellé épülő rendszerét. A törvény megfogalmazásában, a gazdasági életben súlyos következménynek kell bekövetkezni, ugyanakkor viszont sem a Btk., sem pedig a Cstv. nem határozza meg, hogy mit kell vagy mit lehet a súlyos következmény alatt érteni.¹¹²

Az új Btk. elkészítői érzékelték e probléma jelentőségét, ezért bevezetésre került objektív mérceként a különösen jelentős feletti vagyonelvonás. Ez kétségtelenül objektívvá tette a minősített esetek megállapításának lehetőségét, azonban itt kell megjegyezni, hogy aligha beszélhetünk 500.000.000 forint feletti vagyonmentő tevékenységről hazánkban. A minősített esetek másik része pedig, amely a stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetre követhető el ugyancsak szubjektív, noha épp ennek kiküszöbölése lett volna a cél, így ennek kikristályosodása szintén a bírói gyakorlatra fog hárulni értelmező rendelkezés hiányában.

II.3.5. Rendbeliség, elhatárolási kérdések

A csődbűncselekmény rendbeliségét nem a hitelezők, hanem a csőd alatt álló szervek száma határozza meg. A hitelezők száma tehát a büntetés kiszabása során és esetleg a minősített eset megállapításánál jöhet szóba. Az alanyok vizsgálata kapcsán utaltam már rá, hogy ha a bűncselekmény valamely fordulatát olyan személy követi el, akinek a vagyon felett rendelkezési joga, lehetősége nincs, vagyon elleni bűncselekményért felelhet. Nem csődbűncselekmény, hanem a Btk. 297. §-ába ütköző tartozás fedezete elvonása vagy a Btk. 330. §-ába ütköző hitelsértés megállapításának van helye, ha a fedezetül lekötött vagyont vonják el jogellenesen, akkor is, ha a kérdéses vagyon a csődeljárásban is a kielégítési alap lenne. A csődbűncselekmény és a tartozás fedezete elvonásának büntette az azonos jogtárgysértés folytán látszólagos alaki halmazatban áll egymással, ezért a tartozás fedezete elvonásának büntette, mint generális bűncselekmény helyett, az ahhoz képest speciális bűncselekmény, a csődbüntett megállapításának van helye.¹¹³ A tartozás fedezete elvonásának büntette megvalósul, ha a terhelt a tartozás fedezetül szerződésben megjelölt ingatlanvagyon a jelzálogjognak az ingatlan nyilvántartásba való bejegyzése előtt elidegeníti.¹¹⁴

¹¹² Varga Zoltán: A csődbüntett. - In: Magyar jog, ISSN 0025-0147, 2000. (47. évf.), 7. sz., 385-399. p.

¹¹³ BH 2010. 207.

¹¹⁴ EBH 2003. 930.

Annak cselekménye, aki a csődbűncselekmény kapcsán idegen vagyonhoz jut, orgazdaságot akkor sem követ el, ha anyagi haszonszerzés céljából cselekedett. (Az orgazdaságot szabályozó 379. § ugyanis taxatív felsorolást ad az orgazdaság alaphűncselekményeiről és ott a csődbűncselekmény az új Btk.-ban sem szerepel.) Az ilyen tettes felelőssége tehát egyéb feltételek megléte esetén vagy bűnsegédként elkövetett csődbűncselekmény, vagy bűnpártolás miatt állapítható meg.¹¹⁵

Bűnsegédként elkövetett csődbűntettet és társtettesként elkövetett közokirat-hamisítás bűntettét valósíthatja meg az ügyvéd, aki az adós vagyonával rendelkezésre jogosult eladók és a céget megvásárolni nem kívánó, általa is tudottan fiktív vevők közötti, a cég vagyonáról nem rendelkező okiratok elkészítésében és a cégjegyzékbe való bejegyzésében működik közre, aminek következtében a tartozás fedezetül szolgáló vagyon eltűnik és ezáltal a hitelezők számára hozzáférhetetlenné válik.¹¹⁶ A terhelt, mint gazdasági társaság ügyvezető igazgatója nem valósítja meg a csempészet bűntettét, ha a németországi gazdasági partnere képeretek készítéséhez szükséges faanyagot szállít be az országba, amelyért a terhelt ellenértéket nem fizetett, majd a terhelt a fa alkatrészt késztermékké feldolgozva szállítja ki az árut, amelyért a külföldi cég vállalkozási díjat fizet.¹¹⁷

A Btk. 404. §-ának (2) bekezdésében szabályozott, a felszámolási eljáráshoz kapcsolódó, cselekmény a számvitel rendje megsértése többi fordulatával halmazatban állhat. A halmazat akkor látszólagos, ha az utóbb megvalósított bűncselekmény csak a korábban elkövetett bűncselekmény feltárásával lenne elkerülhető. Amikor a hatóság a számviteli törvény megsértéséről már korábban tudott, a további jogtárgysértés már büntetendő. A társaság vezető tisztségviselőjét a csődtörvényben meghatározott adminisztratív kötelezettségének a felszámolás elrendelésétől, azaz az erről szóló bírósági határozat jogerőre emelkedésének napjától terhelik. A felelősség attól függetlenül fennáll, hogy a jogaira és kötelességeire kioktató levelet a felszámolótól megkapta-e. Felelőssége megállapításának azonban feltétele az, hogy bizonyítottan ismerje a felszámolás tényét. Olyan esetben, amikor a felszámolás tényét nem lehet a vezető tisztségviselő tudomására hozni, gazdasági adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása bűntettét lehet vele szemben megállapítani (KF. 2794/2009).¹¹⁸ Ami pedig a számvitel rendjének megsértése és a csődbűncselekmény halmazati

¹¹⁵ Erdősy – Földvári – Tóth: i.m.: 429. oldal

¹¹⁶ BH 2010. 318.

¹¹⁷ BH 2002. 177.

¹¹⁸ I-X. Számú Összeállítás, Büntetőjog. Legfőbb Ügyészség, Nyomozás Felügyeleti és Vádalkészítési Főosztály, 2011

kérdéseit illeti, megállapítható, hogy a felszámolás elrendelését követően tanúsított számviteli szabályszegések csak csődbűncselekményként értékelendők. Ezt az elvet azonban a kiforrott gyakorlat nem támasztotta alá teljes mértékben. Halmazat megállapítására került sor a Pesti Központi Kerületi Bíróság B. X. 177/1995. számú jogerős ügyében, ahol a tényállás szerint egy felszámolás alatt álló betéti társaság képviselője azért nem tudott eleget tenni a csődtörvényben előírt adatszolgáltatási kötelezettségének, mert a társaság 1990-ben történt megalakulása óta nem végzett könyvelést és nem készített mérleget.¹¹⁹

Egyes vagyon elleni bűncselekmények – így különösen sikkasztás, csalás, hűtlen kezelés, rongálás – elkövetési magatartásai a csődbűncselekmény megvalósulásához tanúsíthatók, ám ha azok eredményeként egy gazdasági társaság hitelezőinek kielégítése meghiúsul és az elkövetőnek a gazdasági társaságon belüli pozíciója révén aktív szerepe volt, kizárólag csődbűncselekmény megállapítására van lehetőség.¹²⁰

II.4. A hitelezők jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekmény

A „kielégítési sorrend megsértése” elnevezésű fordulat kerül utoljára részletezésre a csődbűncselekmény hatályos törvényi tényállásának részeként. A tényállást a 2007. évi XXVII. törvény építette be a csődbűncselekmény törvényi tényállásába arra hivatkozással, hogy a hitelezők jogtalan előnyben részesítése, valamint a csődbüntett jogi tárgya azonos. Korábban az 1992. évi XIII. törvény iktatta be a büntető törvénykönyvünkbe a csődbüntett privilegizált, enyhébben büntetendő eseteként. A miniszteri indokolás rámutat arra, hogy a csődbűncselekmény legenyhébb alakzatáról van szó, mivel azon túlmenően, hogy nem jár vagyonvesztéssel, nem sérti az összes hitelező érdekét sem. A csőd kapcsán felmerülő, e sajátos, enyhébb bűncselekmény esetében a kielégítésre szolgáló vagyon összességében nem csökken, tehát nem általában a hitelezők, hanem egyes hitelezők – más hitelezők tudatos előnyben részesítése révén – kerülnek hátrányos helyzetbe.¹²¹ A bűncselekménynek tehát nem eleme, hogy a többi hitelező hátrányt szenvedjen, így tehát akkor is elkövethető a cselekmény, ha az adós vagyona akár valamennyi hitelező követelésének kielégítésére alkalmas, ám ekkor közgazdaságtani értelemben nem is fizetéseképtelen a vállalkozás.¹²² A bűncselekmény jogi tárgyára vonatkozóan a korábbiaknál írottak megfelelően irányadók, a kriminalizálást a hitelezők érdekeinek védelme indokolja. A bűncselekmény elkövetési tárgya a fizetéseképtelen

¹¹⁹ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. 189. oldal

¹²⁰ Nagy Ferenc (szerk.): i.m.:522. oldal

¹²¹ Erdősy – Földvári – Tóth: i.m.: 427. oldal

¹²² Nagy Ferenc (szerk.) i.m.: 521. oldal

adós vagyona, passzív alanya pedig az a természetes vagy jogi személy lehet, akit a bűncselekmény következtében jogtalan hátrány ért.

Az elkövetési magatartás a Cstv.-ben meghatározott kielégítési sorrend megsértésével valamely hitelező előnyben részesítése. A törvényben szereplő „előny” fogalma itt sajátosan értelmezendő, hiszen jogos igény megjelölésére is szolgálhat. Önmagában a hitelezői igény kielégítése ugyanis nem lenne előnyben részesítésének tekinthető, ha ennek nem másik hitelező látná kárát. A bűncselekmény tehát szükségképpen több hitelezőt feltételez és az adós rögzített kielégítési sorrendet sértve elégti ki egy vagy több hitelezőjét.¹²³ E vétség esetében az adós annak tudatában, hogy a vagyon az összes hitelezői igény kielégítésére nem elégséges, valamely hitelezőjét teljes mértékben, illetve a jogszabályi előírásoktól eltérő mértékben elégti ki, és ezáltal olyan hitelezők nem vagy csak részben jutnak hozzá követelésükhöz, akik a kielégítési sorrend betartása esetén nem kerülnének hátrányos helyzetbe. A bűncselekmény nem valósul meg, ha a vagyon valamennyi hitelező kielégítésére elegendő a tényállásban írt hátrány hiányára figyelemmel. A Ptk. a tartozások kiegyenlítésére sorrendiséget nem ír elő, a Cstv. 57. §-a viszont meghatározza, hogy gazdálkodó szervezetnek a felszámolás körébe tartozó vagyonából a tartozásokat milyen sorrend szerint kell kielégíteni. E sorrend a következő:

- 1) a felszámolás költségei,
- 2) a felszámolás kezdő időpontja előtt vagyont terhelő zálogjoggal biztosított követelések a zálogtárgy értékének erejéig, ha a vagyont több zálogjog terheli, akkor a kielégítés sorrendjére a Ptk. 256. §-ának (1) bekezdése az irányadó,
- 3) a gazdálkodó szervezetet terhelő tartásdíj, életjáradék, kártérítési járadék,
- 4) a kötvényen alapuló követelések kivételével,
- 5) a társadalombiztosítási tartozások és a magán-nyugdíjpénztári tagdíj tartozások, az adók - kivéve a (2) bekezdés c) pontja szerinti adótartozásokat - és adók módjára behajtható köztartozások, a visszafizetendő állami támogatások, valamint a víz- és csatornadíjak,
- 6) egyéb követelések,
- 7) a késedelmi kamat és késedelmi pótlék, továbbá a pótlék és bírság jellegű tartozás,
- 8) [...] ¹²⁴

¹²³ Erdősy – Földvári – Tóth: i.m.: 427. oldal

¹²⁴ Cstv. 57. §

A Btk. az előnyben részesítést elkövetési magatartásként szabályozza, a bűncselekmény befejezettségéhez azonban hozzátartozik az elkövetési magatartás eredményeként egy vagy több hitelező hátrányos helyzetbe kerülése. Az eredmény megállapítását nem zárja ki az sem, ha a felszámolási eljárásban kötött egyezség nyomán a hitelezők kisebb mértékű kielégítésben megegyezésre jutnak.¹²⁵ A Btk. 290. § (5) bekezdése szerinti bűncselekményt a cégvezető is elkövetheti arra figyelemmel, hogy a felszámolás elrendelése, illetve a felszámolás kezdő időpontja egymástól eltér. Az előnyben részesített hitelezőt büntetőjogi felelősség nem terheli, mert ilyenkor is az őt jogszerűen megillető összeghez jut hozzá.¹²⁶

A bűncselekmény rendbelisége a hátrányt szenvedő hitelezők számától függetlenül az adós gazdálkodó szervezetek számához igazodik. A hitelezők száma a büntetés kiszabása során és esetleg a minősített eset megállapításánál jöhet szóba. A csődbűncselekménytől való elhatárolás legfontosabb eleme, hogy a kielégítési sorrend megsértése esetén nincs vagyonsökkenés, csupán jogtalan vagyon átcsoportosítás. Lényegében tehát a „másodlagos” hitelezői érdeksérelem okozásának büntetendővé nyilvánítása jelenik meg a Btk. 291. § (1) bekezdésében.¹²⁷ Az elhatárolási kérdések tárgyalásánál érdemes még kitérni a csaláshoz való viszonyra. Ha az elkövető az egyes hitelezőit a többi megtévesztésével részesíti előnyben, s ebből tényleges kár is származik, csalás megállapításának lehet helye. A csalás esetében megkívánt jogtalan haszonnak ugyanis nem feltétlenül az adós oldalán kell jelentkeznie.¹²⁸ Bűnösség csak szándékos lehet, az elkövető szándékának átkell fognia a felszámolás elrendelését, kielégítési sorrend fennállását, előny bekövetkezését.¹²⁹

¹²⁵ Belovics – Molnár – Sinku: i.m.: 454. oldal

¹²⁶ I-X. Számú Összeállítás, Büntetőjog. Legfőbb Ügyészség, Nyomozás Felügyeleti és Védőfelügyeleti Főosztály, 2011

¹²⁷ BH 1997. 471.

¹²⁸ Erdősy – Földvári – Tóth: i.m.: 430. oldal

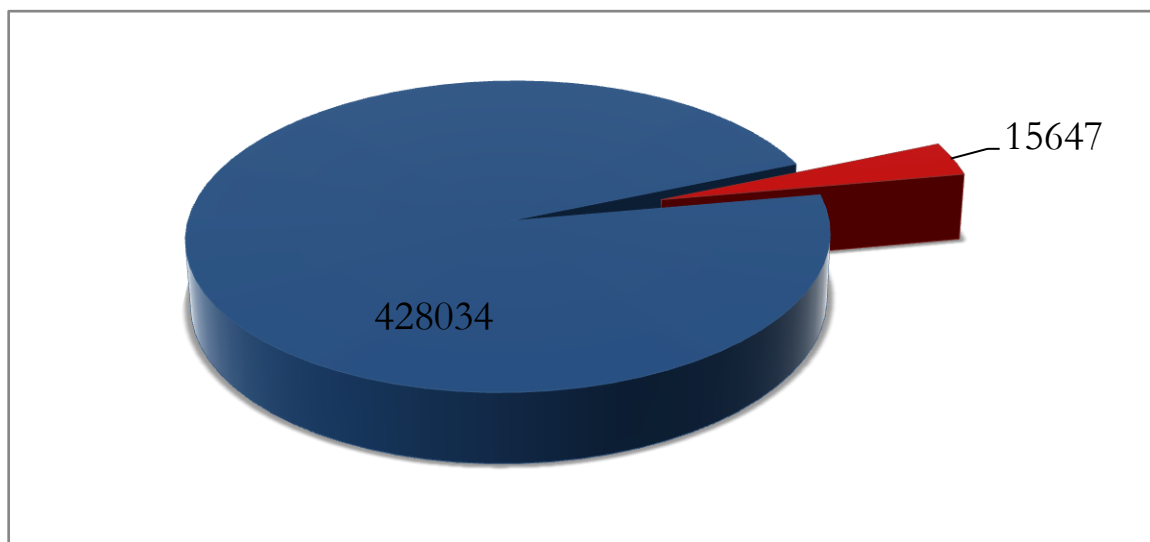
¹²⁹ Nagy Ferenc (szerk.) i.m.: 521. oldal

III. A „Mi” számaink

Mindenki ismeri a szólást, miszerint „statistikával mindent be lehet bizonyítani”, ez azonban csak akkor igaz, ha a statisztikát rosszul, nem megfelelően használják. (Stuart Sutherland)

Nyomozóhatósági, ügyészségi, valamint bírósági statisztikák alapul vételével könnyedén bizonytságot szerezhethünk arról, hogy kellő figyelmet érdemelnek a fehérgalléros bűncselekmények komolyságuk és társadalomra veszélyességük miatt. Az ezredfordulót követően gazdasági bűnözéssel okozott kár mértéke átlagosan 30 és 40 milliárd forint között mozgott, bár a 2003. évben meghaladta a 66 milliárd forintot is. E vizsgált intervallumban mért kiugróan magas kárérték azonban egyszeri torzító tényező, ahogyan a több év átlagában 10 % körül alakuló kárbiztosítási mutató tekintetében a 2007. évben mért közel 35 %-os eredményesség is.¹³⁰ Elsőként a gazdasági bűncselekmények aránya kerül terítékre az összes regisztrált bűncselekményhez képest. Mivel a vizsgált időszak tíz évet is felölel, a fenti kördiagram e periódus átlagát szemlélteti. Mielőtt bármiféle következtetés levonásra kerülne, fontos kiemelni, hogy a diagram nem reprezentatív, mivel gazdasági bűncselekmények terén – így a csődbűncselekmények körében is – hatalmas a látencia, következésképp a hatóságok tudomására jutott adatok alapján a pontos kép megalapozatlan, így csak egy hozzávetőleges képet kaphatunk.

2. ábra. A gazdasági bűncselekmények aránya az összes regisztrált bűncselekményhez képest 2000 és 2010 között¹³¹

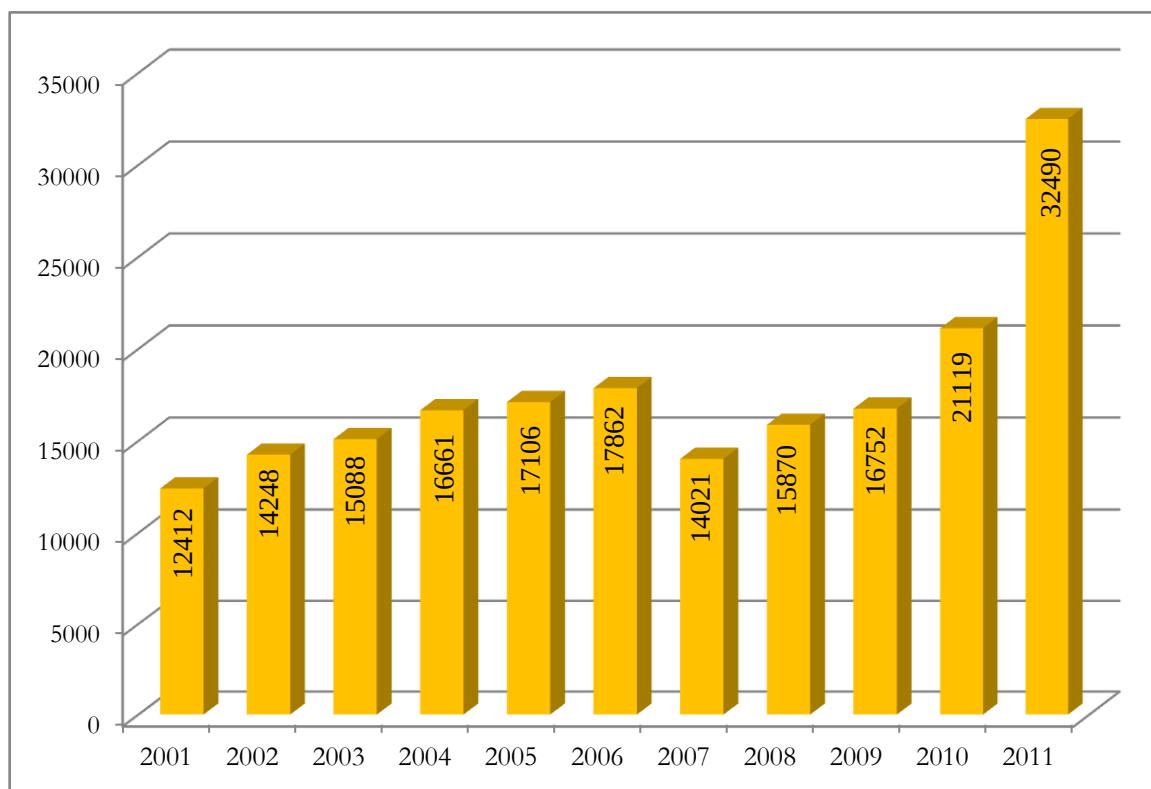

¹³⁰ Az ezredfordulót követő bűnözési helyzet, Elemzés az egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztika adatai alapján, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Statisztikai és Elemző osztály, Budapest, 2010

¹³¹ Az ezredfordulót követő bűnözési helyzet i.m.: 2. és 19. oldal valamint Tájékoztató a bűnözésről. 2010. Év Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai osztály, Legfőbb Ügyészség, 2010 [http:// www.mklu.hu](http://www.mklu.hu)

Az összбүнözéshez képest a gazdasági бүнözés noha csekélyebb aránnyal bír - amint azt láthatjuk a diagramok szemléltetésében is - az okozott kár társadalomra veszélyessége és a бүнцselekmények növekvő tendenciája miatt jókora jelentőséggel bírnak. Mindamellett szükséges hangsúlyozni, hogy jelen esetben csak a tiszta gazdasági бүнцselekmények, azaz a korábbi Btk. XVII. fejezetében taglalt бүнцselekmények statisztikáját mutatja a kördiagram, noha a gazdálkodással összefüggő – kriminológiai értelemben felfogott - бүнözés pontosabb képet nyújtó kriminológiai kategóriájába számos más gazdálkodás körében elkövetett, vagy a gazdálkodással összefüggő vagyon elleni, közrend elleni és közélet tisztasága elleni бүнцselekmény is beletartozik. Elegendő mindhárom körből a legjellemzőbbeket megemlíteni: hűtlen és hanyag kezelés, csalás, környezet- és természetkárosítás, gazdasági vesztegetés, stb.¹³²

3. ábra. A regisztrált gazdasági бүнцselekmények száma az ezredfordulót követően¹³³

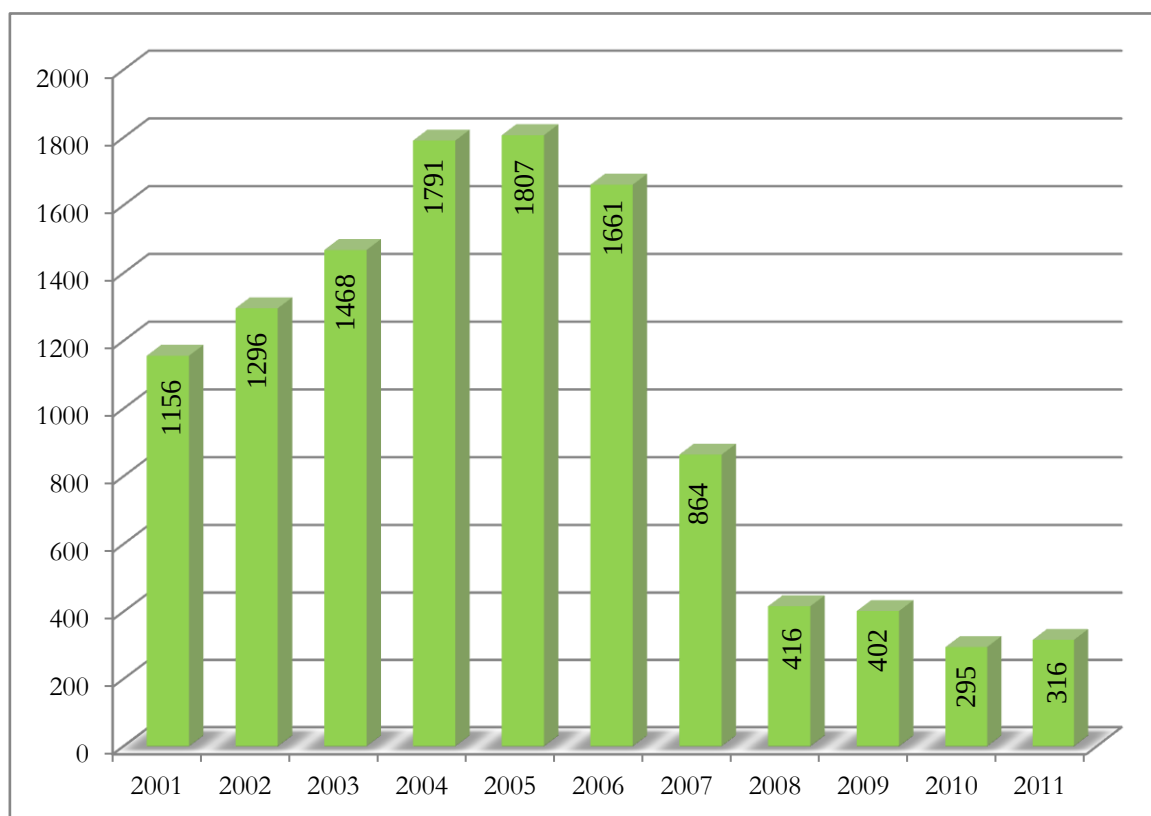
A fenti diagram tükrözi, hogy a fehérgalléros бүнözés a vizsgált periódusban növekvő tendenciát mutat, habár a 2007. évben visszaesés volt megfigyelhető. Ha a korábban említett kriminológiai értelemben felfogott gazdálkodással összefüggő бүнözés statisztikáját vesszük szemügyre, akkor például 2000-ben 44 261 db, valamint 2001-ben 43 664 db бүнцselekményt

¹³² Tóth Mihály: Gazdasági бүнözés és бүнцselekmények. 52. oldal

¹³³ Бүнügyi statisztika i.m. 19. Oldal, valamint Tájékoztató a бүнözésről. 2010. Év Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai osztály, Legfőbb Ügyészség, Számítástechnika-alkalmazási és Információs Főosztály

regisztrált a statisztika.¹³⁴ A gazdasági bűncselekmények közül részletesen érdemes foglalkozni a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel való visszaéléssel, az adócsalással és a csődbűncselekménnyel, mely utóbbi a gazdasági szereplők egymás közötti horizontális kapcsolódásaiban megvalósuló kriminális magatartásokat rendeli büntetni.¹³⁵ A csődbűncselekmények száma az utóbbi évtized első szakaszában évi átlagban ezeröttszáz körül alakult, majd az utolsó három évben ennek a szintnek nagyjából a felére esett vissza. A számbeli változás mögött kodifikációs döntés húzódik meg. A csődbűncselekmények mintegy felét ugyanis az úgynevezett adminisztratív csődbüntettek alkották, amely magatartást a jogalkotó a 2007. évi XXVII. törvénnyel kiemelt az akkor még csődbüntett elnevezésű tényállásból és áthelyezte a számvitel rendjének megsértése körébe. Ennek hatására ekkortól a számvitel rendjének megsértése bűnügyi statisztikai halmaza mintegy évi ezer bűncselekménnyel gyarapodott. A csődbűncselekménnyel okozott kár mértéke évi átlagban 5 és 10 milliárd forint között mozog, amely összegből kevesebb, mint 10 %-ot tudnak visszaszerezni a büntetőhatóságok.¹³⁶

4. ábra. A regisztrált csődbűncselekmények száma az ezredfordulót követően¹³⁷

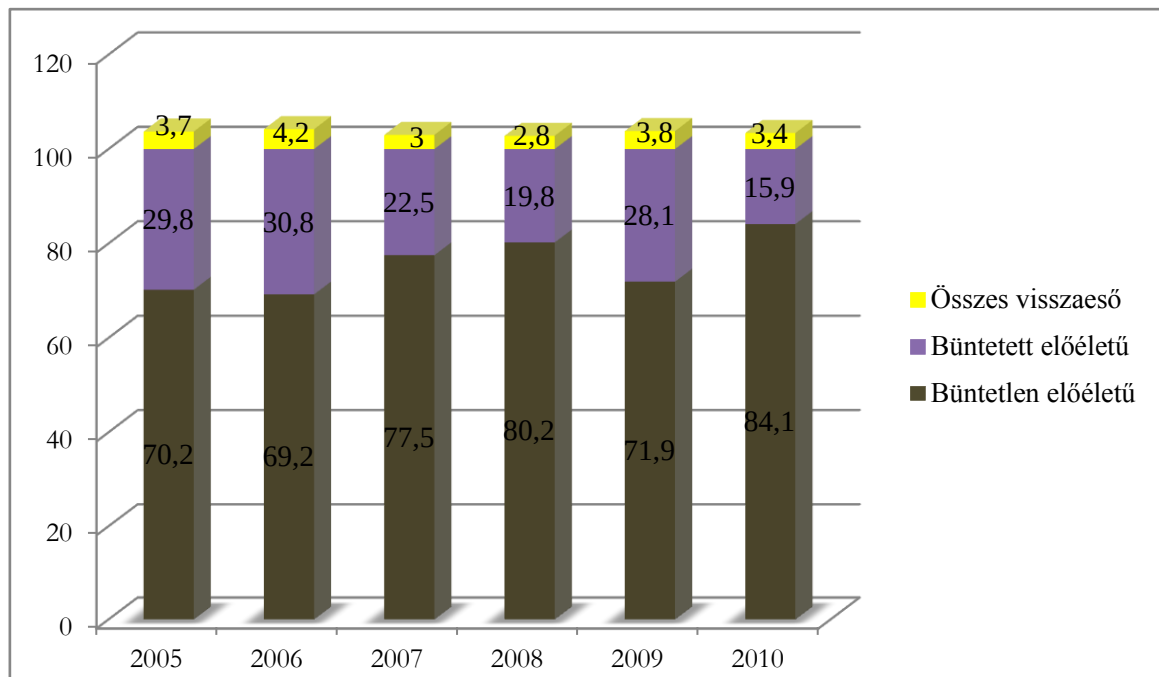
¹³⁴ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. 53. oldal

¹³⁵ Az ezredfordulót követő bűnözési helyzet i.m.: 19. oldal in: www.crime-stat.b-m.hu

¹³⁶ Az ezredfordulót követő bűnözési helyzet i.m.: 20. oldal, www.police.hu/statisztika

¹³⁷ Az ezredfordulót követő bűnözési helyzet i.m.: 20. oldal, www.police.hu/statisztika

5. ábra. A bűnelkövetők előélet szerinti megoszlása a csődbűncselekményre tekintettel¹³⁸

Ahogy azt a diagramon is látjuk, erre a bűncselekménytípusra nem jellemző a visszaeső elkövetés. Az elkövetők 75%-a büntetlen előéletűként, első bűncselekményként követte el a csődbűncselekményt. Csupán 24% volt az elmúlt hat évben büntetett előéletű fehérgalléros elkövető. Ami az elítéltek összetételét illeti, az iskolai végzettség szerinti megoszlást emelném ki. A csődbüntettek miatt elítéltek az összes gazdasági bűncselekmények elmarasztaltjain belül legfeljebb 10%-ot tesznek ki, ennek ellenére a végzettségüket tekintve az arányok két csoportban csaknem azonosak. A Btk. 290. §-a miatt elítéltek végzettsége tehát mintegy reprezentálja a gazdasági bűncselekmények miatt elmarasztalt iskolázottságát.¹³⁹ Az elítéltek nemét, korát és iskolai végzettségét tekintve az összбүнözéssel összevetve említést érdemel a nők valamivel magasabb aránya, valamint az a körülmény, hogy a gazdasági бүнözés terén jóval kevésbé érzékelhető az az általános tendencia, mely szerint az életkor előrehaladtával a бүнözési hajlam csökken. Bizonyára az sem okoz meglepetést, hogy e körben az átlagosnál jóval nagyobb a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya, ám az mégsem hagyható szó nélkül, hogy az egyetemi, főiskolai diplomások száma 10 év alatt megkétszereződött. A бүнismétlők aránya csekélyebb, mint más területen, a többszörös visszaesők gyakorlatilag ki sem mutathatók.¹⁴⁰

¹³⁸ Tájékoztató a бүнözésről, 2009, 50. oldal, i.m. 46. oldal

¹³⁹ Tóth Mihály: Gazdasági бүнözés és бűncselekmények i.m. 168. oldal

¹⁴⁰ Tóth Mihály: Adalékok a magyar „gazdasági бűntetőjog” fejlődéstörténetéhez. Belügyi Szemle 2000/6.

IV. Záró gondolatok

„Azokból a kövekből, melyek utunkba gördülnek, egy kis ügyességgel lépcsőt építhetünk.” (Széchenyi István)

Végkövetkeztetésül elmondható, hogy a csődbűncselekmény szabályozása a korábban említett fogalmi zavarokon kívül dogmatikailag pontosan szerkesztett. A háttérnorma, valamint a Btk. együttes használatát a magyar bírói gyakorlat megszokta, az egyes bírói határozatok alapján kiforrottnak látszik e gazdasági bűncselekmény gyakorlata, noha *de lege feranda* javaslatok pont az egyes hiányosságokra, pontatlanságokra hívják fel a figyelmet. Itt emelném ki még egyszer az elkövetési értékhatár hiányát, amely lehetővé teszi az eljárás megindítását azokban az esetekben is, amelyekben a hitelezői csekély kárra tekintettel – amely akár 1 Ft is lehet – a büntetőeljárás perökonómiailag nem lenne indokolt.

Emellett nem lehet elégszer hangsúlyozni a fizetéseképtelenség fogalmi rendszerének elhibázottságát, amely nehézkessé, bizonyos esetekben pedig lehetetlenné teheti a felelősségre vonást, azokban az esetekben, amikor az adós jogellenes vagyonmentő tevékenysége révén megkárosítja hitelezőit. E magatartás még inkább kiélezett a „vétkes gazdálkodás” Btk. 404. § (1) bekezdésében, annak törvényi szabályozása teljességgel szükségtelen, indokolatlan, bizonyítása a gyakorlatban szinte lehetetlen. Említést érdemel még a bűncselekmény minősített esetével kapcsolatban annak szubjektivitása, noha az új törvény objektív mértéket is beültetett a törvényi tényállásba vagylagos feltételként.¹⁴¹ A minősített eset másik – nem konjunktív – feltétele, ha a bűncselekményt stratégiailag kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetre követik el. A stratégiailag kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezet fogalmával ugyanakkor a jogalkotó adós maradt, így fogalom pontosítása a bírói gyakorlatra hárul.

Természetesen ahogyan „*a törvény mindig az élet után kullog*”, úgy a gazdasági bűncselekmények esetén is a jövőbeni változások jelölik ki a szabályozás útjait, mivel szinte hétről hétre új elkövetési módok jelennek meg. A jövőbeni fókuszpontként a háttérnorma, valamint a Btk. közötti összhang erősítését, továbbá a szubjektivitástól való tartózkodást jelölöm meg. A Btk. alkalmazását csakis a szükségesség és célszerűség teheti indokolttá.

¹⁴¹ Minősített este megállapításának van helye, ha a tényleges vagy színlelt vagyoncsökkenés mértéke különösen jelentős.

V. Irodalomjegyzék

V.1. Forrásmunkák

- ❖ I-X. Számú Összeállítás, Büntetőjog. Btk. 290. §-ra vonatkozó iránymutatások. Legfőbb Ügyészség, Nyomozás Felügyeleti és Vádelőkészítési Főosztály, 2011
- ❖ Az ezredfordulót követő bűnözési helyzet, Elemzés az egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bűnügyi statisztika adatai alapján, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Statisztikai és Elemző osztály, Budapest, 2010
- ❖ Belovics Ervin – Molnár Gábor – Sinku Pál: Büntetőjog. Különös rész, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2007
- ❖ Bebes Zoltán: Csődbüntett – csődbűncselekmény. www.jogiforum.hu
- ❖ Bócz Endre: A gazdasági bűnözésről. Belügyi szemle (1995-2006), ISSN 1218-8956, 2000. (48. évf.), 6. sz. 34-39. oldal
- ❖ Diós Erzsébet: A gazdasági bűncselekmények bírói tapasztalatairól. Belügyi Szemle (1995-2006), ISSN 1218- 8956, 2000. (48. évf.) 6. sz., 40-49. oldal
- ❖ Erdősy Emil – Földvári József – Tóth Mihály: Magyar Büntetőjog. Különös Rész., Osiris Kiadó. Budapest, 2007
- ❖ Finkey Ferencz: A magyar büntetőjog tankönyve, Negyedik, Átdolgozott kiadás, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1914
- ❖ Földvári József: Magyar Büntetőjog. Általános Rész. Osiris Kiadó. Budapest, 2006
- ❖ Gál István László: Gazdasági büntetőjog közgazdászoknak. Akadémiai Kiadó. Budapest, 2007.
- ❖ Gula József: Csődbűncselekmény a magyar büntetőjogban és néhány európai állam jogában (PhD értekezés), Miskolc, 2008
- ❖ Irk Albert: A Magyar Anyagi Büntetőjog, Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T. Pécssett, 1933
- ❖ Juhász László: A csődbüntett magánjogi nézőpontból. Magyar jog. ISSN 0025-0147, 2000, (47. évf.) 12. sz., 725-733. p.
- ❖ Molnár Gábor: Gazdasági Bűncselekmények, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó kft., Budapest, 2009
- ❖ Nagy Ferenc (szerk.): A Magyar büntetőjog különös része, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó kft., Budapest, 2009
- ❖ Tóth Mihály: Adalékok a magyar „gazdasági büntetőjog” fejlődéstörténetéhez. Belügyi Szemle 2000/6.

- ❖ Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó kft. Budapest, 2002
- ❖ Tóth Mihály: Gazdasági bűncselekmények az alakuló joggyakorlatban, ELTE Jogi Továbbképző Intézet, 1996
- ❖ Tóth Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények újraszabályozásához II. rész. Büntetőjogi Kodifikáció 2004/4
- ❖ Tóth Mihály: A csődbűncselekmények gyakorisága, másfél évtized tapasztalatai, a jogalkalmazás súlypontjai, kriminogén tényezők. Kézirat.
- ❖ Tóth Mihály – Török Gábor: A csődjog változó szempontrendszerének hatása a büntetőjogi szabályozásra. In: Gazdasági büntetőjogi tanulmányok. Szerk.: Tóth Mihály – Gál István László. PTE ÁJK, Pécs, 2005.
- ❖ Szollár Pál: Csődbüntett. Magyar jog, ISSN 0025-0147, 1994. (41. évf.) 8. sz., 466-473. p.
- ❖ Varga Zoltán: A csődbüntett. Magyar jog, ISSN 0025-0147, 2000. (47. évf.), 7. sz., 385-399. p.
- ❖ Varga Zoltán: Formálódó gazdasági büntetőjog. Belügyi szemle (1995-2006), ISSN 1218-8956 , 2002. (50. évf.), 10. sz., 117-129. p.

V.2. Legfelsőbb bíróság eseti döntései

- ❖ 2/1999. PJE
- ❖ BH 1995. 555.
- ❖ BH 1995. 564.
- ❖ BH 1996. 187.
- ❖ BH 1996. 516.
- ❖ BH 1997. 471.
- ❖ BH 1998. 322.
- ❖ BH 1999. 102.
- ❖ BH 2000. 340.
- ❖ BH 2002. 177.
- ❖ BH 2002. 422.
- ❖ BH 2003. 313.
- ❖ BH 2003. 443.
- ❖ EBH 2003. 930.
- ❖ EBH 2003. 930.
- ❖ BH 2007. 182.
- ❖ BH 2008. 325.
- ❖ BH 2010. 207.
- ❖ BH 2010. 318.

V.3. Interneten fellelhető források

www.nav.gov.hu
www.birosag.hu
www.complex.hu
www.jogiforum.hu
www.mklu.hu
www.police.hu/statisztika
www.crime-stat.b-m.hu
www.lb.hu/joghat/

V.4. Jogszabályjegyzék

1878. évi V. tc.
1978. évi IV. tv.
1991. évi XLIX. tv.
1992. évi XIII. tv.
2000. évi C. tv.
2006. évi IV. tv.
2006. évi V. tv.
2007. évi LXXVIII. tv.
2009. évi LI. tv.
2012. évi C. tv.